

2013-жыл үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет жана жагдайдын өөрчүшүн болжолдоо

Улуттук банк башкармасынын
2014-жылдын 25 февралдагы
№5/1 токтому менен кабыл алынган

Киришүү

2013-жылдын ичинде инфляция “2013-2017-жылдарга акча-кредит саясатынын негизги багыттарындан” белгиленген ориентирдин четинде кармалган. Ушул документке ылайык, акча-кредит саясатынын негизги максаты катары орто мөөнөткө каралган мезгил аралыгында инфляцияны бир маанидеги көрсөткүч чегинде кармап туруу эсептелет. Инфляциянын денгээлин билдирген, жылдын аягына карата керектөө бааларынын индексинин өсүшү 4,0 пайызды түзгөн (2013-жылдын декабры 2012 жылдын декабрына карата).

Улуттук банктын ноталары банк тутумунда ашыкча ликвиддүүлүктү алып салуунун негизги инструменти болгон. Эсептик чен 2,64 пайыздан 4,17 пайызга чейин өскөн. Экономикага акча сунуштоо, негизинен мамлекеттик финансы секторунун эсебинен жүргүзүлүп турган. Улуттук банк негизинен стерилизациялоо операцияларын жүргүзгөн. Улуттук банктын ноталарынын көлөмү жүгүртүүдө 2013-жылдын башына карата 3,1 млрд. сомдон жылдын акырына карата 6,6 млрд. сомго чейин жогорулаган. Ошондой эле, Улуттук банк 2013-жыл ичинде ашыкча ликвиддүүлүктү кошумча алып салуу максатында, репо шартында, мамлекеттик баалуу кагаздарды (МБК) сатуу боюнча операцияларды жүргүзгөн. Репо шартында сатылган жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздардын көлөмү 2013-жылдын акырына карата 584,4 млн. сомду (жылдын башына карата – 795,8 млн. сомду) түзгөн. Кредиттик аукциондор алкагында жыл ичинде 900,9 млн. сом суммасында кредиттик каражаттар берилген.

2013-жыл ичинде валюта рыногу туруктуу болгон, ал Улуттук банктын банктар аралык валюта рыногунда катышуусун төмөнкү чекте болуусуна мүмкүндүк берген. Ошентип, Улуттук банк тарабынан валюта интервенциясы 2013-жылдын апрель айында гана 14,7 млн. АКШ доллары суммасында жүргүзүлгөн. АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсу отчет мезгили ичинде 3,9 пайызга, 1 АКШ доллары үчүн 47,4012 сомдон 49,2470 сомго чейин (2012-жылы – 1,97 пайызга) жогорулаган. Жалпы эл аралык резервдердин көлөмү жыл ичинде 172 млн. АКШ долларына жогорулап 2013-жылдын декабрь айынын аягына карата 2 238 млн. АКШ долларын түзгөн.

2013-жылдын жыйынтыгы боюнча акча базасы, 2013-жылдын декабрь айынын акырына карата 73,1 млрд. сомду түзүү менен 13,4 пайызга же 8,6 млрд. сомго жогорулаган (2012-жылы – 17,7 пайызга). М2Х акча массасы 22,8 пайызга же 22,4 млрд. сомго өскөн жана 2013-жылдын декабрь айынын акырына карата 120,9 млрд. сомду түзгөн (2012-жылы – 23,8 пайызга).

2013-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 143,8 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдо менен түзүлгөн. Эл аралык дүң камдарынын көлөмдөрү товарлар менен кызматтардын келечектеги импортунун 3,5 айлык көлөмүн жапкан. Учурдагы трансферттер боюнча таза агым 2 238,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө түзүлөт, ал 2012-жылдын көрсөткүчүнөн 8,6 пайызга көп. Отчет мезгил аралыгында аталган статья боюнча негизги өсүү жеке трансферттердин эсебинен камсыздалат, анын таза агымы 8,6 пайызга жогорулайт жана 2 171,1 млн. АКШ долларын түзөт.

2013-жылдын жыйынтыгы боюнча өлкөнүн экономикасы, 2012-жылы -0,1 пайызга чейин түшүп кеткенден кийин ИДӨнүн өсүшү олуттуу 10,5 пайызды түзгөн. «Кумтөрдү» эсепке албаганда ИДӨнүн көлөмү 5,8 пайызга өскөн (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча

ушул көрсөткүч 6,3 пайызды түзгөн). ИДӨнүн дефлятору 2012-жылдагы 8,7 пайызга караганда 2,0 пайыз деңгээлинде түзүлгөн.

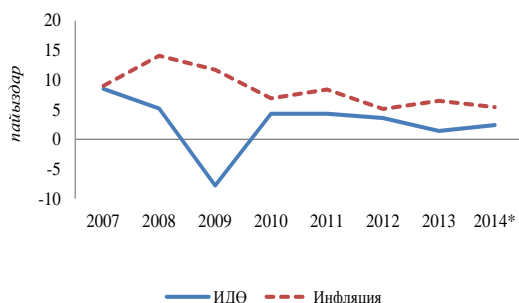
Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин алдын ала берген маалыматы боюнча мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча 2,3 млрд. сомду түзгөн (ИДӨгө карата 0,7¹ пайыз), (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча – ИДӨгө карата 6,5 пайыз).

Жыл ичинде Улуттук банк, акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналын күчөтүү боюнча иштерди уланткан. 28 күндүк ноталарын кирешелүүлүгүнө байланыштырылган эсептик чендин өлчөмүн Башкарманын чечими менен аныктоого өзгөрткөн. Чечим 2014-жылдын 1-мартынан күчүнө кирет.

Тышкы чөйрө

Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

1-график. Россиядагы ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

Булагы: Росстат, «Блумберг» МА

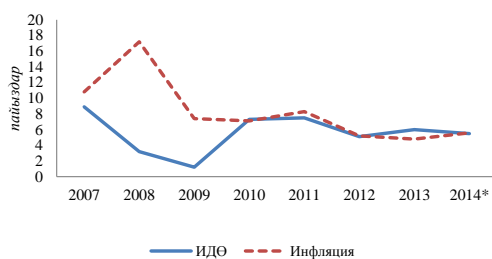
Россия

2013-жылы Россиянын экономикалык өсүшү болжолдонгон чектен төмөн болгон.

Жылдын орто ченинде эл аралык уюмдардын көпчүлүгү экономикалык өсүү боюнча өздөрүнүн болжолдоолорун экономикалык өнүгүүнүн төмөн көрсөткүчтөрүнөн улам төмөндөө жагына өзгөртүшкөн. Экономиканын өсүү деңгээли Россия Федерациясынын Өкмөтү тарабынан 2,4 пайыз деңгээлинде башында болжолдонгон, жылдын акырына карата болжолдоо 1,5 пайызга чейин түзөтүлгөн. Калыптанган төмөн деңгээлдеги экономикалык өсүүгө өбөлгө түзүшүү факторлордон болуп, биринчи кезекте, экономикадагы түзүмдүк проблемалар эсептелген жана анын натыйжасында өндүрүштүн кыскаруусу жүргөн. Тышкы суроо-талаптын төмөн болушу жана капиталдын агып чыгышы менен катар инвестициялык активдүүлүктүн төмөндөшү, өнөр жай өндүрүшүнүн өсүшүн басандатууга өбөлгө түзгөн. Ал экономиканын стагнация белгилеринин пайда болушунун бирден бир себептеринен болгон. Ошентип, Россия Федерациясынын Экономика министрлигинин алдын ала баа берүүсү боюнча 2013-жылы ИДӨнүн өсүшү 1,4 пайызды түзгөн, жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция 5,0-6,0 пайыз деңгээлинде болжолдонуучу диапазондон жогору болгон жана 6,5 пайызды түзгөн.

¹ 2013-жылдын сентябрь айынан, бюджеттин көрсөткүчтөрүн эсебин методологиясынын жаны мамилесин негизги эсептелинген, даныйлары берилет.

2-график. Казакстандагы ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

Булагы: статистика боюнча КР агенттиги

Казакстан

2013-жылы Казакстан экономикасында 2008-2009-жылдардагы каатчылыктан кийин өсүш арымын калыбына келтирүү уланган. 2013-жылы экономикалык өсүү жана республиканын өнүгүүсү жалпысынан, Казакстан Республикасынын Өкмөтүнүн пландарына жана болжолдоолоруна туура келген. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр боюнча жагдай, каралып жаткан мезгил аралыгында салыштырмалуу туруктуу бойдон калган. ИДӨнүн реалдуу өсүшү 2013-жылы 6,0 пайызды түзгөн (2012-жылы – 5,0 пайыз). Бул өсүү, эң алгач, мунай өнөр жайынын жана айыл-чарбаларга жеткирип берүүлөрдү көбөйтүү менен байланышкан.

Инфляциянын деңгээли 2013-жылы 4,8 пайызды түзгөн. Көрсөтүлгөн деңгээл Казакстан Республикасынын Өкмөтүнүн күткөн деңгээлинен кыйла аз болгон, анын максаттык көрсөткүчү инфляция боюнча 2013-жылы 6-8 пайызды түзгөн. Негизинен, керектөө бааларынын өсүшү калктын акы төлөө кызматтарына жана азык-түлүктөн башка товарларга болгон бааны жогорулатуунун эсебинен байкалган (турак жай коммуналдык чарбачылыгы, билим берүү, саламаттыкты сактоо).

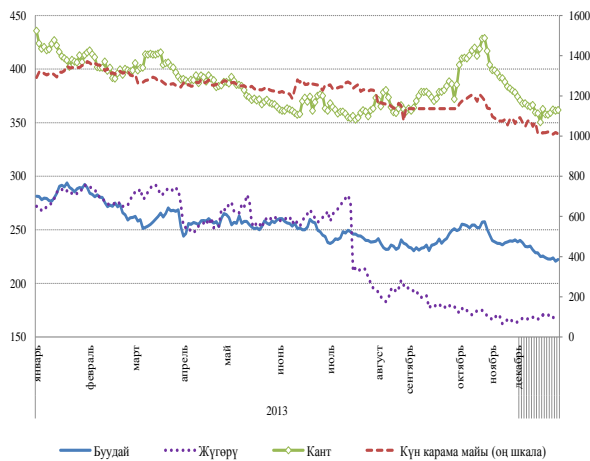
Финансылык каатчылыктын кесепеттери банк интервенциясы, реструктуризациясы жана ликвиддүүлүктү масштабдуу берүү аркылуу четтетилгенине карабастан, банк сектору толугу менен калыбына келе элек. Жарыяланган капиталдын жетиштүүлүгү менен банк ликвиддүүлүгүнө карабастан, проблемалуу кредиттердин үлүшү 2013-жылдын акырына карата жогору бойдон калган (кредиттин жалпы көлөмүнөн 31,4 пайыз) жана мунай эмес сектор үчүн жаңы кредит берүүгө банктардын мүмкүнчүлүгүн чектеген.

Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

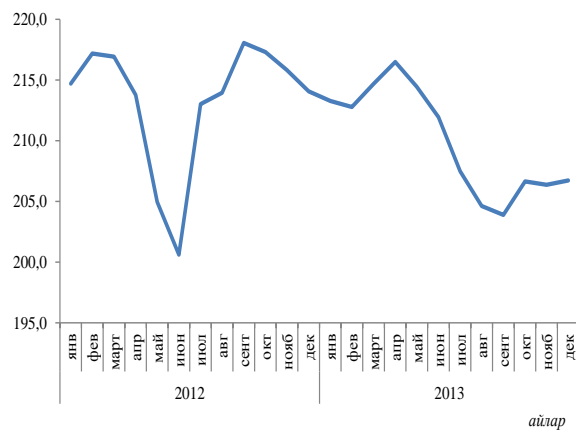
Азык-түлүк рыногу

Жалпысынан, азык-түлүк рыногу 2013-жылы салыштырмалуу тынч болгон. 2013-2014 маркетинг жылдары мол түшүм менен рынокту толтуруусу, рыноктогу сунуш менен суроо-талапты теңдөөгө, анын жыйынтыгы катары баа туруктуулугун бир калыптагы сактоого мүмкүндүк берген.

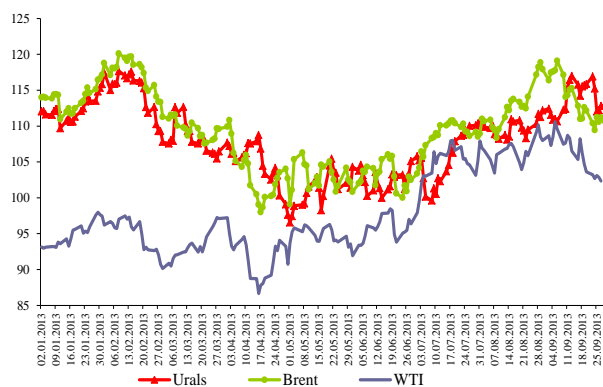
3-график. Азык-түлүк товарларына болгон баалардын динамикасы
(тоннасына АКШ долларлары)

4-график. Азык-түлүк бааларынын FAO индексинин динамикасы

5-график. 2013-жылы мунайга болгон баанын динамикасы
(АКШ долл/барр.)

2013-жылдын 4-чейрегинде айрым товар бирдиктерине баалардын бир аз өзгөрүүлөрү байкалган. Апрель айынын тартып биринчи жолу октябрда азык-түлүк бааларынын FAO индексинин өсүшү байкалган, ал негизинен шекер менен майга болгон баалардын чукул өзгөрүшүнөн пайда болгон. Ошентсе да, баалардын өсүшү убактылуу болгон, андан кийин баалар акырындык менен фьючерстик баага чейин төмөндөгөн.

2013-2014 маркетинг жылдарындагы дан өсүмдүктөрүнүн рекорд түшүмдүүлүгү дүйнөлүк сунуштоо жагдайын жакшыртууга, ага жараша дан өсүмдүктөрүнө, анын ичинде жүгөрү, буудай жана күрүчтү кошуп, дүйнөдөгү бааларды төмөндөтүүгө мүмкүндүк берген. Май өсүмдүктөрү менен шекердин корун түзүү дагы бул товарларга болгон бааларды төмөндөтүүгө өбөлгө түзгөн.

Азык-түлүк бааларынын FAO индексинин орточо мааниси 209,9 пунктту түзгөн, ал өткөн жылдын көрсөткүчүнө караганда 1,6 пунктка төмөн.

Энергия продуктыларынын рыногу

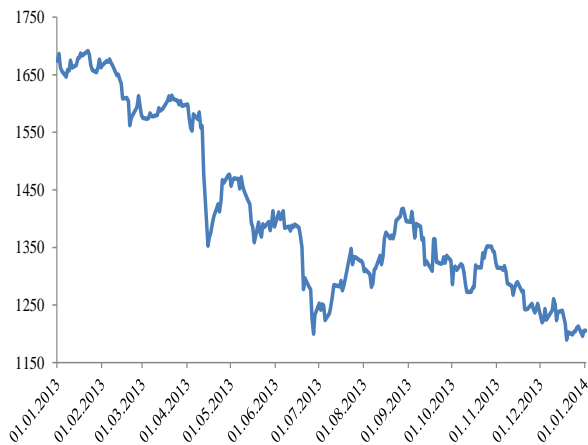
2013-жылы дүйнөлүк экономикалык жаңылыктарга көз каранды энергия продуктыларынын дүйнөлүк рыногу өзгөрүүлөрдү көрсөткөн, мында 2013-жылдын акырына карата баалар 2013-жылдын башындагы баалардын диапозонуна кайтып келген. Жалпысынан, дүйнөлүк мунай рыногунда түзүлгөн жагдайга, байкоого алынган мезгил ичинде: мунайдын негизги импортер жана экспорттер өлкөлөрүндөгү саясий-экономикалык жагдайлар жана жаратылыштагы климаттык факторлор таасир берген.

Мунайдын негизги сортторуна болгон баа (Urals, Brent, WTI) 2013-жылы бир баррель үчүн 86,7 – 120,1 АКШ доллар диапозонунда

өзгөрүлүп турган. Ошол эле учурда «Brent» маркасындагы мунайдын орточо баасы, каралып жаткан мезгил аралыгында 109,6 АКШ доллары деңгээлинде болгон, ал 2012-жылдын көрсөткүчүнөн 2,6 пайызга төмөн (112,5 АКШ доллары).

6-график. 2013-жылы алтынга болгон баанын динамикасы

(бир тр.унц үчүн АКШ долл.)

Алтын рыногу

Алтын рыногу 2013-жылды ири төмөндөөлөр менен аяктаган: дүйнөлүк баанын төмөндөшү жылдын башынан тартып 26,4 пайызды түзгөн (бир тр.унц. үчүн 1632ден 1200 АКШ долларына чейин). Алтын рыногуна таасир берген негизги факторлор төмөнкүлөр:

- Акча-кредит саясатын катуулатуу жана сандык жеңилдетүү программасын жыйнаштыруу жөнүндө АКШ Федералдык резерви тарабынан чечимдин кабыл алынышын күтүү;
- жөндөгүчтөр тарабынан жумшак монетардык саясатты жүргүзүүгө карабастан, дүйнөнүн алдыңкы экономикаларында инфляция коркунучунун жоктугу;
- алтындын дүйнөдөгү ири керектөөчүсү – Индиядагы топтолгон экономикалык проблемалар;
- финансылык туруктуулугу үчүн өзүнүн алтын резервинин кыйла бөлүгүн Кипрдин сатышы мүмкүн деген маалыматтар жана экономикасы проблемалуу башка борбордук банктар (Италия жана Испания) дагы Кипрди туурайт деген жоромол менен инвесторлордун коркуусу;
- башка активдерге болгон баанын акырындык менен өсүшү (мисалы, акциялар).

Макроэкономикалык өнүгүү

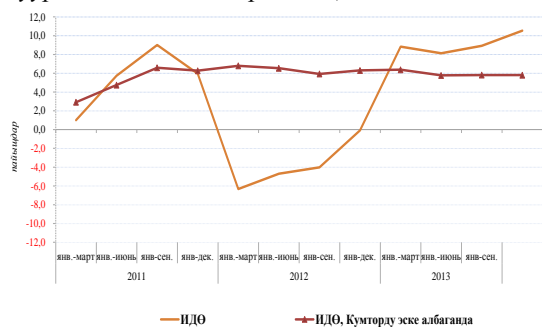
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы талап жана сунуш

Талап

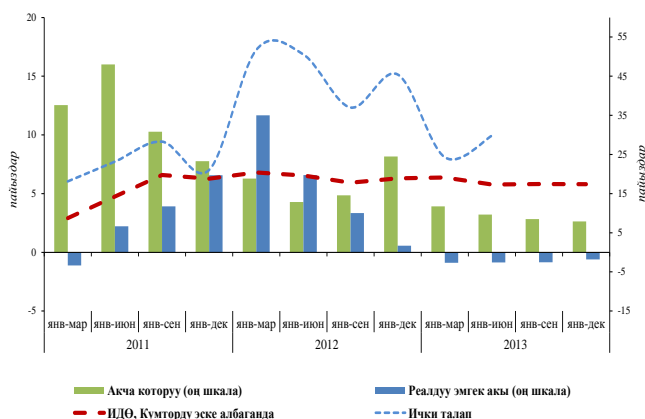
Жалпысынан, 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргызстандын экономикасы, ИДӨ 2012-жылы -0,1 пайызга чейин төмөндөгөндөн кийин, 10,5 пайыз деңгээлинде ИДӨнүн олуттуу өсүшүн көрсөткөн. Өсүүнүн жогорку көрсөткүчү, эң алгач, 2012-жылдын төмөнкү статистикалык базасы менен,

7-график. ИДӨ динамикасы

(мезгил аралыгы/өткөн жылдагы мезгил аралыгына туура келген мезгил аралыгы)

8-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

ошондой эле экономиканын калган секторлорунун бир калыпта өсүшүнөн улам «Кумтөр» кениндеги алтынды казуу иштеринин калыбына келүүсү менен шартталган. «Кумтөрдү» эсепке албаганда, ИДӨнүн көлөмү 5,8 пайызга өскөн (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча ушул эле көрсөткүчтүн өсүшү 6,3 пайызды түзгөн). ИДӨ дефлятору 2012-жылдын 8,7 пайызына караганда 2,0 пайыз деңгээлинде болгон.

2013-жылдын январь-июнь айындагы ички талап¹, 2012-жылдын ушул эле мезгил аралыгына (+17,0 пайыз) салыштырмалуу өсүш арымынан кыйла жайыраак (+9,9 пайыз) абалын көрсөттү. Мында дүңүлөп топтоо, 2012-жылдын январь-июнь айларында 37,3 пайызга жогорулса, байкоого алынган мезгил аралыгында 5,8 пайызга чейин дүң топтоонун өсүш арымы басандаган. Андан тышкары, үй чарбаларынын акыркы керектөөгө чыгашаларынын өсүш арымынын динамикасы, 2013-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча чыныгы эмгек акынын төмөндөсүүнүн жыйынтыгында 2,8 пайызга басандаган, ошондой эле жеке жактардан өлкөгө акча которуулардын² агып келиши солгундаган.

ИДӨ түзүмүндөгү керектөөлөр ИДӨнүн негизги компоненти бойдон калууда (ИДӨ 126,0 пайыз), инвестициялар чоң эмес үлүштү ээлейт (ИДӨнүн 31,0 пайызы).

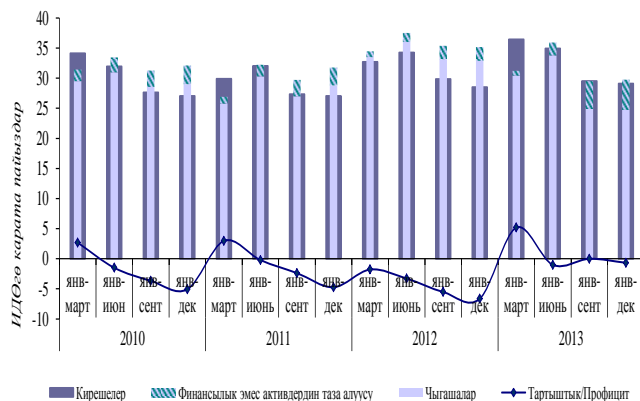
2013-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын алдын ала берген маалыматтары боюнча мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 2,3 млрд. сомду (ИДӨгө карата³ 0,7 пайыз) (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча – ИДӨгө карата 6,5 пайыз) түзгөн.

¹ Кыйла эрте мезгил аралыгына берилген маалыматтардын шилтемеси 2013-жылга маалыматтардын жоктугу менен шартталган

² 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча акча которуулардын агып келиши 12,5 пайызга жогорулаган (2012-жылы – 19,0 пайызга).

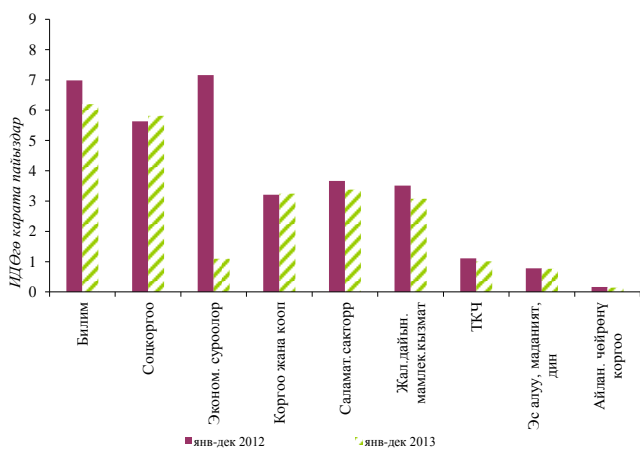
³ 2013-жылдын сентябрь айынан тартып, бюджет көрсөткүчтөрүн эсептөө методологиясына карата жаңыча мамиле жасоонун негизинде эсептелген маалыматтар келтирилген.

9-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

Булагы : Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

10-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

Булагы : Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Финансылык эмес активдерди сатуудан түшкөн кирешелерди кошуу менен мамлекеттик бюджеттин жалпы кирешелери, өткөн жылдын январь-декабрь айларындагы көрсөткүчтөрүнө салыштырмалуу 17,1 пайызга же 14,9 млрд. сомго көбөйүү менен 101,9 млрд. сомду түзгөн (ИДӨгө карата 29,1). Операциялык кирешелердин өсүшүнө кыйла көбүрөөк салымды салык кирешелери кошкон (10,3 п.п.), расмий алынган трансферттердин салымы 4,1 пайыздык пунктту, ал эми салыктык эмес кирешелердин салымы – 2,9 пайыздык пунктту түзгөн.

Финансылык эмес активдерди сатып алууга кеткен чыгымдарды кошуу менен мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашалары, 2012-жылдын январь-декабрь айларындагы көрсөткүчтөргө салыштырмалуу 2,8 пайызга же 3,0 млрд. сомго көбөйүү менен 104,3 млрд. сомду (ИДӨгө карата 29,8 пайыз) түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалардын түзүмүндө учурдагы керектөөлөргө багытталган чыгашалардын жогорку үлүшү сакталган. Байкоого алынган мезгил аралыгында 7,1 пайыздык пунктка карата субсидияларды жана социалдык жөлөк пулдарды төлөп берүүгө, негизинен, пенсиянын базалык бөлүгүн төлөп берүүгө төлөмдөрдүн эсебинен түзүлгөн чыгашалардын үлүшү жогорулаганы байкалган.

Кыргыз Республикасынын Социалдык фондусунун алдын ала берген маалыматтары боюнча Социалдык фонддун бюджетинин профицити 0,5 млрд. сомду (ИДӨгө карата 0,1 пайыз), кирешелер – 33,7 млрд. сомду (ИДӨгө карата 9,6 пайыз), чыгашалар – 33,2 млрд. сомду (ИДӨгө карата 9,5 пайызды) түзгөн.

Каралып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча консолидацияланган бюджеттин тартыштыгы 1,9 млрд. сомду (ИДӨгө карата 0,5 пайыз) түзгөн. Кирешелер 118,8 млрд. сомду (ИДӨгө карата 34,0 пайыз), ал эми чыгашалар – 120,7 млрд. сомду (ИДӨгө карата 34,5 пайыз) түзгөн.

Негизги капиталга инвестицияларды

1-таблица. Негизги капиталдагы инвестициялар каржылоо булактары боюнча

	мин. сом		Үлүшү	
	январь-декабрь		январь-декабрь	
	2012-ж.	2013-ж.	2012-ж.	2013-ж.
Бардыгы	73 222,1	78 202,6	100,0	100,0
Ички инвестициялар	49 023,5	50 153,1	67,0	64,1
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	3120,1	2679,7	4,3	3,4
Жергиликтүү бюджет	697,8	589,7	0,9	0,7
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	29441,3	29854,5	40,2	38,2
Банктын кредити	858,7	210	1,2	0,3
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	14905,6	16819,2	20,4	21,5
Тышкы инвестициялар	24 198,6	28 049,5	33,0	35,9
Чет өлкө кредити	17880,1	18733,8	24,4	24,0
Тике чет өлкө инвестициялары	3875,1	7407,3	5,3	9,5
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	2443,4	1908,4	3,3	2,4

Булагы: Кыргыз Республикасы Улуттук статистикалык комитети

өздөштүрүү деңгээли чыныгы мааниси 2013-жылы 2,3 пайызга өскөн жана номиналдуу 78,2 млрд. сомду (2012-жылы көбөйүү 42,1 пайызды) түзгөн. Негизги капиталга инвестицияларды салуунун артыкчылыктануу багыттарынан болуп, тоо-кен казуу өнөр жайы (жалпы көлөмдөгү үлүшү 33,1 пайызды түзгөн), транспорт жана байланыш (үлүшү – 13,8 пайыз) жана иштетүүчү өнөр жайы (үлүшү – 11,1 пайыз) эсептелген. Каралып жаткан мезгил аралыгында, каржылоонун тышкы булактарынын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялар 10,7 эсе, алардын ичинен түздөн-түз чет өлкө инвестициялардын эсебинен – 1,8 эсе, чет өлкө кредиттери – 0,1 пайызга көбөйгөн, ошол эле учурда «чет өлкө гранттары» жана «гуманитардык жардам» статьялары боюнча инвестициялар, тескерисинче, 24,3 пайызга кыскарган.

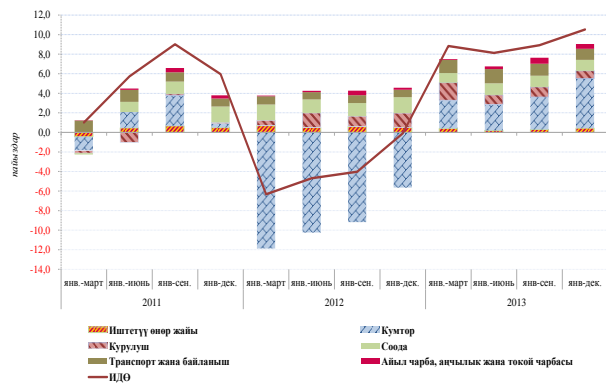
2013-жылы тоо-кен казуу өнөр жайынын объектилерин курууга негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүүнүн көлөмү 22,2 пайызга өскөн, алардын ичинен 77,0 пайыз инвестициялар, ишканалар менен уюмдардын эсебинен, түздөн-түз инвестициялардын эсебинен – 22,3 пайыз каржыланган. Иштетүү өнөр жайынын объектилерин курууга инвестициялардын көлөмү 2012-жылдын салыштырмалуу көрсөткүчүнөн 10,9 пайызга ашкан (инвестициялардын 78,0 пайызы мунай заттарын өндүрүү боюнча объектилерди курууга өздөштүрүлгөн). Каржылоо чет өлкө кредиттеринин эсебинен жүргүзүлгөн (80,1 пайыз), алар, негизинен, Кара-балта шаарындагы мунай заттарын иштетүүчү заводун курууга инвестициялар менен берилген. Транспорт жана байланыш объектилерин курууга өздөштүрүлгөн инвестициялардын көлөмү 2012-жылдын көрсөткүчүнө салыштырмалуу 93,1 пайызга жогорулаган.

Сунуш

Каралып жаткан мезгил аралыгында ИДӨнүн өсүшү, биринчи кезекте, иштетүүчү өнөр жайына (+45,4 пайыз), курулушка (+12,4 пайыз) жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө (+5,1 пайыз) кошумча

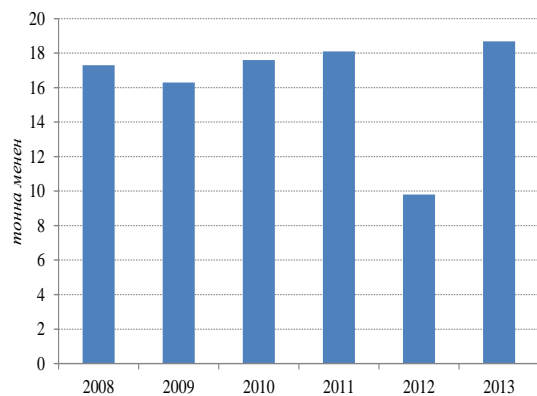
11-график. ИДӨнүн өсүшүнө негизги тармактардын салымы

(мезгил аралыгы/өткөн жылдагы мезгил аралыгына туура келген мезгил аралыгы)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

12-график. Кумтөрдө алтынды өндүрүү көлөмүнүн динамикасы

Булагы: Centerra Gold, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

нарктын көбөйүүсү менен камсыздалган. Ошондой эле, ИДӨнүн калыптанышына айыл-чарбасы көрүнүктүү салым кошкон, мында өндүрүштүн көлөмү 2013-жылы 2,9 пайызга жогорулаган. Өндүрүш көлөмүнүн урашы «тоо-кен казуу» (-4,6 пайыз) жана «электр энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү» (-1,7 пайыз) тармактарында болгон.

Байкоого алынган мезгил аралыгында өлкөнүн өнөр жай ишканалары, 34,5 пайызга өсүү менен продукция өндүрүшкөн. “Кумтөр” кенин иштетүү боюнча ишканаларды эсепке албаганда – 3,5 пайыз болгон. Өнөр жайдагы өсүүнүн байкалып жаткан жогорку деңгээли, биринчи кезекте, 2012-жылы иштетүүчү өнөр жайынын төмөнкү базасынын таасири менен жана металлургия өнөр жайында жана 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча Кумтөр алтын кенинде 18,7 тоннага чейин өндүрүштү калыбына келтирүүнүн жыйынтыгында даяр металл буюмдарын өндүрүүнүн (1,9 эсе) көлөмүн көбөйтүү менен шартталган. Иштетүүчү өнөр жайында текстиль жана кийим тигүү продукцияларын өндүрүүнүн көлөмү (-16,5 пайыз), анын ичинде кийим тигүү продукцияларына талаптын төмөндөшүнүн натыйжасында кыскаруу байкалган.

Айыл-чарба продукцияларын дүңүнөн чыгаруунун салыштырма үлүшү ИДӨнүн жалпы көлөмүнүн 15,2 пайызын ээлейт, ИДӨнүн өсүшүнө 0,5 п.п. деңгээлинде, негизинен, өсүмдүк өстүрүү тармагына оң салым кошуунун эсебинен камсыздоо менен 2013-жылы чыныгы маанисинде 2,9 пайызга көбөйгөн. Айыл-чарба өндүрүшүнүн өсүшүнө республикада түзүлгөн жагымдуу климаттык аба-ырайы, ошондой эле “Айыл-чарбасын каржылоо” долбоорун ишке киргизүү өбөлгө түзгөн.

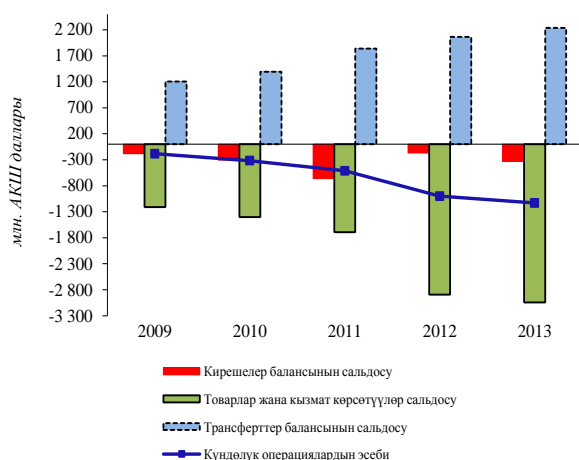
2-таблица. Соода операцияларын дүнүнөн жүгүртүүнүн динамикасы жана түзүлүшү

	Үлүшү		Өсүш арымы	
	январь-декабрь		январь-декабрь	
	2012-ж.	2013-ж.	2012-ж.	2013-ж.
Соода	100,0	100,0	111,3	107,0
Унаа жана мото техникалардын тетиктерин сатуу	3,2	3,0	122,8	105,2
Унааларды оңдоо жана техникалык жактан тейлөө	0,5	0,4	102,3	102,7
Дуң соода	32,5	31,8	112,0	104,0
Мотор майларын чекене сатуу	11,2	11,3	125,2	113,7
Чекене соода	52,5	53,3	107,9	107,5
Тиричилик буюмдарын оңдоо	0,2	0,2	95,9	102,3

Булагы: КР УСК

Булагы: Кыргыз Республикасы Улуттук статистикалык комитети, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

13-график. Учурдагы операциялардын эсеби

3-таблица. Кыргыз Республикасынын соода тендеми

(млн. АКШ доллары)

	2012	2013*	Өзг-үү %	Өзг-үү %
Соода тендеми	-3 001,8	-3 455,0	15,1	-453,1
Экспорт (ФОБ)	1 964,7	2 108,2	7,3	143,6
Алтын	562,3	736,8	31,0	174,5
Импорт (ФОБ)	4 966,5	5 563,2	12,0	596,7
Мунайпродуктылар	905,6	1 055,2	16,5	149,6

Маалымат үчүн:

	2012	2013*	Өзг-үү %	Өзг-үү %
СИФ баалар менен импорт	5 373,9	6 015,2	11,9	641,2
Соода тендеми (СИФ баалар менен импорт)	-3 409,3	-3 906,9	14,6	-497,7
Алтын эсептен алуу экспорт	1 402,4	1 371,5	-2,2	-30,9
Жалпы товарооборот	6 931,2	7 671,4	10,7	740,2

* 2013-ж. декабрына карата ГТС алдын ала даныйларын жана 2013-жылды январь-ноябрь айларына карата НСКнын фактылык даныйларына карата

Кызмат көрсөтүү секторунда кошумча нарктын соода чөйрөсүндө 7,0 пайызга, транспорт жана байланыш чөйрөсүнө 12,3 пайызга жогорулаганы байкалган. Кароого алынган мезгил аралыгында, соода чөйрөсүндө операцияларды дүнүнөн жүгүртүү 325,8 млрд. сомду түзгөн, ал 2012-жылга салыштырмалуу 7,0 пайызга көп (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча соода көлөмүнүн өсүшү 11,3 пайызды түзгөн).

Тышкы сектор

Болжолдуу маалыматтар боюнча 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча соода тендемнин тартыштыгынын кеңейиши күндөлүк операциялар эсебинин терс сальдосунун мындан ары ИДӨгө карата 15,8 пайызга чейин көбөйүүсүнө алып келиши мүмкүн.

Алдын-ала алынган маалыматтар боюнча Кыргыз Республикасынын соода тендемнин тартыштыгы төмөнкү негизги факторлордун эсебинен 14,7 пайызга 3 108,5 млн. АКШ долларына чейин өсөт:

- мунай заттарынын импортунун 168,3 млн. АКШ долларына көбөйүүсү;

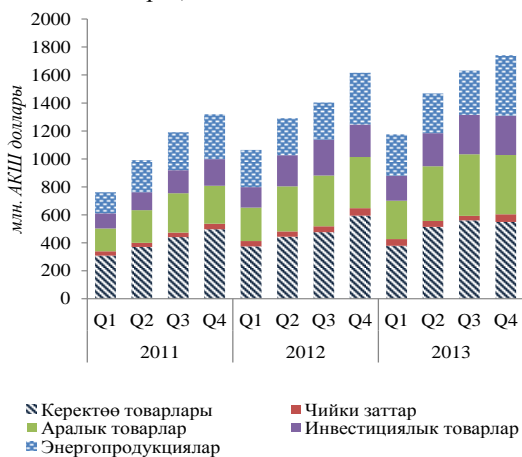
- жүк ташуу үчүн автоунаалардын жана атайын багытка каралган автоунаалардын экспортунун 49,6 млн. АКШ долларына кыскарышы жана тигүү продукцияларын жана башка товарларды берүүлөрдүн 47,5 млн. АКШ долларына кыскарышы. Товарлардын экспорту (ФОБ баасында, мунай заттарынын реэкспорттоо боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуу менен) 2012-жылдагы ушундай эле көрсөткүчкө салыштырганда 8,7 пайызга көбөйүү менен отчеттук жылы 2 454,7 млн. АКШ долларын түзөт. Алтынды экспорттоо көлөмү, күтүлүп жаткандагыдай эле 31,0 пайызга (абсолюттук мааниде 174,5 млн. АКШ долларына) өсөт. Алтынды эске албаганда экспорт¹ 1,3 пайызга көбөйүү менен 1 718,0 млн. АКШ доллары деңгээлинде түптөлөт. Буга, Финансы

¹ Мунай заттарын реэкспорттоо боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуу менен.

14-график. Кыргыз Республикасынын экспортунун функционалдык түзүлүшү
(млн. АКШ доллары)

15-график. Кыргыз Республикасынын импортунун функционалдык түзүлүшү
(млн. АКШ доллары)

статистикасы жана маалымдоо башкармалыгынын баа берүүлөрү боюнча отчеттук жылы мунай заттарынын реэкспортунун 18,3 пайызга (же 53,7 млн. АКШ долларына) өсүшү, ошондой эле авикеросинди¹ (36,7 пайызга же 31,6 млн. АКШ долларына), жашылчаларды (24,9 пайызга же 22,0 млн. АКШ долларына), резина дөңгөлөктөрүн (2,2 эсеге же 14,0 млн. АКШ долларына), тапталган айнекти (72,8 пайызга же 11,6 млн. АКШ долларын) жана башка товарларды ташып чыгуулардын көбөйүүсү өбөлгө түзөт.

Алтынды жана мунай заттарын реэкспорттоо боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске албаганда экспорт 1 371,5 млн. АКШ доллар деңгээлинде түптөлгөн (төмөндөө 2,2 пайызга). Төмөндөө негизинен, жүктөрдү ташуу үчүн автоунаалар жана атайын багытта каралган автоунаалар (61,8 пайызга же 49,6 млн. АКШ долларына), кийим бөлүктөрү жана ага тиешелүүлөр (30,3 пайызга же 47,5 млн. АКШ долларына), кендер жана асыл металлдардын аралашмалары (66,2 пайызга же 37,1 млн. АКШ долларына) жана электр тогу (63,7 пайызга же 35,9 млн. АКШ долларына) сыяктуу статьялар менен алдын ала аныкталган.

Отчеттук мезгил ичинде (ФОБ баасында) товарлардын импорту 12,0 пайызга көбөйүү менен 5 563,2 млн. АКШ долларына жетет. Импорттун өсүшүнүн көлөмү негизинен, ташылып келүүчү мунай заттарынын көлөмүнүн көбөйүүсү менен камсыздалат. Чоюндан, болоттон жана алюминийден жасалган конструкциялардын (2,7 эсе же 69,0 млн. АКШ долларына), чоюн жана болоттун (20,3 пайызга же 46,2 млн. АКШ долларына), мурда колдонулган жеңил автоунаалардын (8,4 пайызга же 32,1 млн. АКШ долларына) жана башка товарлардын берүү көлөмдөрү да көбөйөт.

Кызмат көрсөтүүлөрдүн теңдеми (“кыдыруулар” статьясы боюнча кошумча эсебин эске алуу менен) отчеттук жылы оң мааниде күтүлөт жана 65,9 млн. АКШ

¹ Бортко куйулгандарды алып кетүү.

доллар деңгээлде түптөлөт, ал эми 2012-жылы ал терс (183,8 млн. АКШ доллар) түптөлгөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде кирешелердин теңдеминин терс сальдосунун 94,2 пайызга (328,9 млн. АКШ долларына чейин) көбөйүүсү күтүлөт. Бул күтүлүүчү 101,0 млн. АКШ долларынан тартып, 224,2 млн. АКШ долларына чейинки (өсүш 2,2 эсе) ишканалардын реинвестицияланган кирешелеринин көлөмүнүн натыйжасы болуп, негизинен, Кыргызстандагы инвестициялык ишмердиктен түшкөн түздөн-түз чет өлкө инвесторлорунун кирешелеринин өсүшүнөн улам болот.

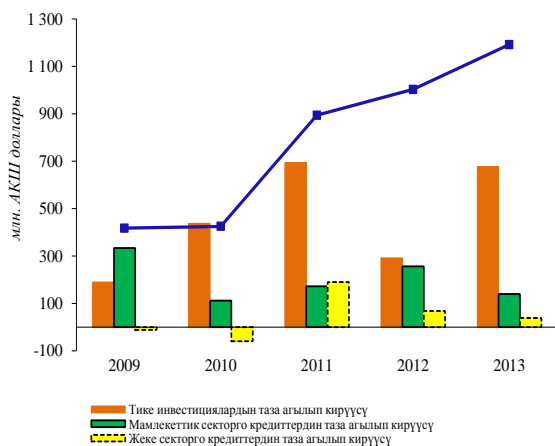
Күндөлүк трансферттер боюнча таза агым 2 238,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө түптөлөт, бул 2012-жылдын көрсөткүчүнөн 8,6 пайызга көп. Отчеттук мезгил ичинде аталган статья боюнча негизги өсүү жеке трансферттердин эсебинен камсыздалат, алардын таза агымы 8,6 пайызга көбөйөт жана 2 171,1 млн. АКШ долларын түзөт.

2013-жылдын жыйынтыктары боюнча капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби 1 192,2 млн. АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдо менен калыптанат, бул 2012-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 18,8 пайызга көп.

Капитал менен операциялардын эсебинин сальдосу 2012-жылдын салыштырылуучу көрсөткүчү менен салыштырмалуу 69,7 пайызга көбөйүп 281,9 млн. АКШ доллар өлчөмүндө оң мааниде күтүлөт. Капитал менен операциялардын эсебинин профицитинин өсүшүнүн негизги себеби Кыргыз Республикасынын Россия Федерациясынын¹ алдындагы 188,9 млн. АКШ доллар өлчөмүндөгү мамлекеттик карызын 2013-жылдын экинчи чейрегинде кечүү боюнча операцияларды чагылдырып көрсөтүү болду.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде финансылык эсептин оң сальдосу 8,8 пайызга көбөйүп, 910,3 млн. АКШ доллар өлчөмүндө түптөлөт. Отчеттук мезгил ичинде финансылык эсептердин оң

16-график. Капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби

¹ 2012-жылдын 20-сентябрындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Россия Федерациясынын Өкмөтүнүн ортосундагы Кыргыз Республикасынын Россия Федерациясынын алдындагы мурда берилген кредиттер боюнча карызын жөнгө салуу жөнүндө Келишимине ылайык (22.05.2013-ж. күчүнө кирген).

сальдосу 8,8 пайызга көбөйүп , 910,3 млн.

АКШ доллар өлчөмүндө түптөлгөн. Отчеттук мезгил ичинде финансылык эсептердин теңдемине тике жана башка инвестициялар негизги таасирди тийгизет.

Республикага тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 2,3 эсе (675,8 млн. АКШ долларына чейин) көбөйөт, бул башка капиталга инвестицияланган финансылык каражаттардын таза агымын 2,5 эсеге (443,5 млн. АКШ долларына чейин), негизинен геологиялык чалгындоо чөйрөсүндө ээлеринен тике инвестицияланган ишканалар тарабынан алынган кредиттердин эсебинен көбөйүүсү менен шартталган.

Отчеттук мезгил ичинде, “башка инвестициялар” статьясы боюнча капиталдын таза агымы 56,4 пайызга кыскарып, 234,9 млн. АКШ долларын түзөт. Көрсөтүлгөн динамикага резиденттердин милдеттенмелеринин 342,1 млн. АКШ долларына көбөйүүсү артыкча таасир тийгизет, бул кредиттердин таза агымынын 177,6 млн. АКШ долларына өсүшү жана ишканалардын кредитордук карызынын 140,5 млн. АКШ долларына көбөйүүсү менен шартталат. Отчеттук мезгил ичинде резиденттердин активдери 107,1 млн. АКШ долларына көбөйөт, бул коммерциялык банктардын активдеринин жана ишканалардын дебитордук карызынын өсүшү менен шартталган.

Мына ошентип, 2013-жылдын жыйынтыктары боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 143,8 млн. АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлөт. Дүң эл аралык камдардын көлөмү¹ товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун 3,5 айлык көлөмүн жабууну камсыз кылат.

“Каталар жана калтырып кетүүлөр” статьясы 216,3 млн. АКШ доллары деңгээлинде болжолдонот, бул товарлардын экспорту жана реэкспорту (чек ара аймагындагы соода), туристтик кызмат көрсөтүүлөрдүн экспорту жана жеке секторго тышкы насыялардын таза агылып кирүүсү боюнча операциялардын

17-график. Жалпы эл аралык резервдер жана импорттун айлык көлөмүн жабуу

¹ 2013-жылдын декабрь айынын акырына дүң эл аралык камдардын көлөмү 2 238,2 млн. АКШ долларды түзгөн.

толук эмес статистикалык эсепке алынгандыгын тастыктайт.

4-таблица. Алмашуу курсунун негизги көрсөткүчтөрү

	жыл (ор.)				ай жыл башына карата (айдын акырына)			
	2011 (ор.)	2012 (ор.)	2013 (ор.)	%	2012-ж. Декабрь	2013-ж. Декабрь	%	
РЭАК	112,0	110,7	112,0	1,2	112,6	113,4	0,7	↑
НЭАК	114,3	113,2	111,6	-1,4	110,8	112,4	1,5	↑
РЭТАК кытай юанына карата	149,8	143,7	141,3	-1,7	146,3	139,1	-4,9	↓
НЭТАК кытай юанына карата	80,7	77,4	73,2	-5,4	75,8	71,1	-6,1	↓
РЭТАК еврого карата	134,9	144,2	142,3	-1,3	146,3	137,8	-5,8	↓
НЭТАК еврого карата	68,4	72,8	68,4	-6,0	71,0	65,3	-8,0	↓
РЭТАК каз. тенгесине карата	112,0	110,7	112,0	1,2	112,6	113,4	0,7	↑
НЭТАК каз. тенгесине карата	106,7	106,5	105,5	-1,0	106,6	105,0	-1,5	↓
РЭТАК орус рублине карата	73,0	74,1	73,6	-0,7	74,2	74,7	0,7	↑
НЭТАК орус рублине карата	107,9	112,1	111,5	-0,6	110,0	113,5	3,2	↑
РЭТАК түрк лирасына карата	125,4	124,8	126,9	1,6	125,1	134,5	7,5	↑
НЭТАК түрк лирасына карата	279,0	294,2	301,9	2,6	289,8	322,4	11,3	↑
РЭТАК АКШ долларына карата	187,7	184,5	188,1	2,0	192,0	189,1	-1,5	↓
НЭТАК АКШ долларына карата	103,4	101,5	98,5	-2,9	100,6	96,9	-3,7	↓

* алдын алга маалымат

↓ - сомдун нарксыздыгы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу

↑ - сомдун бекемдештиги, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

Алдын ала маалыматтар боюнча, сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери 2013-жылдын башынан бери 1,5 пайызга көбөйүп, отчеттук мезгилдин акырына 112,4 пайызды түзгөн. Жогорулоо 2012-жылдын декабры үчүн орточо курс менен салыштырмалуу отчеттук мезгилдин декабрь айында сомдун япон иенасына карата 18,8 пайызга, түрк лирасына карата 11,3 пайызга, өзбек сумуна карата 7,1 пайыз жана орус рублине карата – 3,2 пайызга бекемделиши² менен шартталган. Муну менен бирге, сомдун еврого карата 8,0 пайызга, кытай юанына карата – 6,1 пайызга, АКШ долларына карата – 3,9 пайызга жана казак теңгесине карата – 1,5 пайызга наркынын төмөндөшү байкалган.

Кыргыз Республикасында инфляциянын¹ кыйла төмөн деңгээлине карабастан, сомдун номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекстеринин бекемделиши реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстеринин жогорулашын шарттаган, ал 2012-жылдын декабрь айынан тартып 0,7 пайызга өсүп, учурдагы жылдын акырына 113,4 пайызды түзгөн.

² Сомдун номиналдык эки тараптуу алмашуу курсу боюнча маалыматтар келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2000-жыл колдонулат.

¹ Кыргыз Республикасындагы инфляция 2013-жыл үчүн 4,0 пайызды түзгөн, ал эми негизги соода өнөктөш-өлкөлөрдөгү инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 4,6 пайызды түзгөн.

Акча-кредит саясаты

Акча-кредит саясатынын сценарийлерин жүзөгө ашыруу

Отчеттук жылдын акырына карата акча базасынын иш жүзүндөгү мааниси 73,1 млрд. сомду түзгөн, бул 75,0 млрд. сом мерчемдик көрсөткүчүнөн (1,9 млрд. сомго же 2,7 пайыздык пунктка олуттуу төмөн. Мына ошентип, 2013-жыл үчүн акча базасынын көбөйүүсү 13,4 пайызды түзгөн.

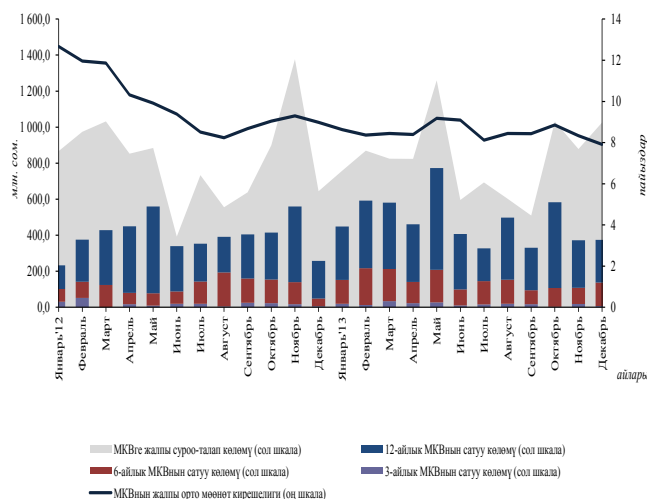
Улуттук банктын иш жүзүндөгү акча-кредит операциялары төмөнкүдөй болгон:

- Улуттук банк банктар аралык валюта рыногунда операцияларды жүргүзгөн эмес, мында сомго карата АКШ долларынын алмашуу курсу 2013-жылдын 4-чейрегинин акырына 1 АКШ долларына 49,4012 сомду түзгөн;
- Улуттук банктын жүгүртүүдөгү ноталарынын көлөмү 4-чейректин акырына - 6 645,0 млн. сомду түзгөн. Улуттук банк Өкмөттүн чыгашаларынын өсүшүн 2013-жылдын аягына карата күтүлүгөндүгүнө байланыштуу жүгүртүүдөгү ноталардын көлөмүн өстүргөн;
- коммерциялык банктардын берилген рефинансылоо кредиттери боюнча карыздарынын калдыгы 2013-жылдын 4-чейрегинин акырына 392,7 млн. сомду.

Акча-кредит саясатынын инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

18-график. Мамлекеттик казына векселдерин жайгаштыруу жана талаптын динамикасы

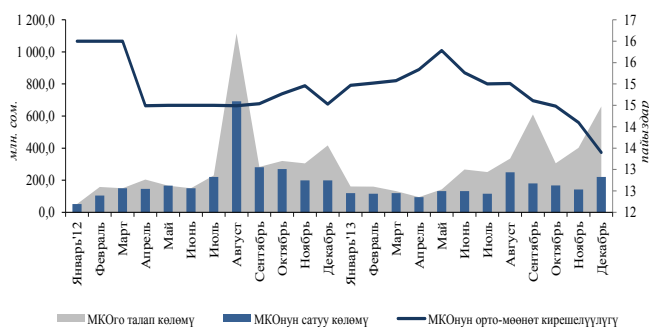
МКВ

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына жүгүртүүдөгү МКВнын көлөмү жыл башынан бери 13,7 пайызга көбөйүп, 4,7 млрд. сомду түзгөн. 2013-жылдын январь-декабрь айлары үчүн векселдердин жарыяланган эмиссияларынын жалпы көлөмү 2012-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 21,1 пайызга көбөйүп, 5,9 млрд. сомду түзгөн. Талаптардын (+0,2 пайызга) жана сатуулардын (+19,3 пайызга) көлөмүнүн көбөйүүсүнөн улам, бардык сегменттер боюнча кагаздар рыногунда жайгаштырылуучу МКВнын орточо жылдын кирешелүүлүгүнүн төмөндөө тенденциясынын сакталышы белгиленген. Мына ошентип, МКВнын жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 2013-жылдын январь-декабрь айларында 8,5 пайызды (-1,4 п.п) түзгөн.

МКО

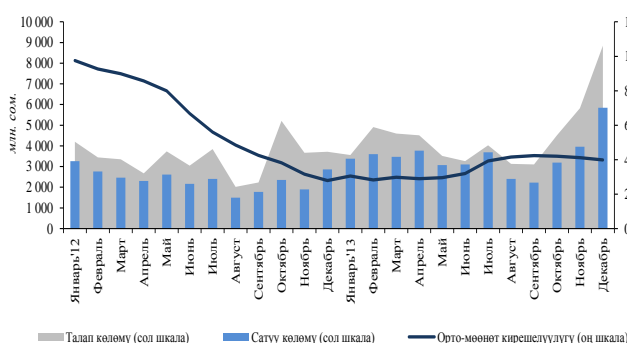
2013-жылдын декабрынын акырына жүгүртүүдө турган МКОнун көлөмү жылдын башынан бери 20,8 пайызга көбөйүп, 5,7 млрд. сомду түзгөн. 2013-жылдын январь-декабрь айлары үчүн МКОнун эмиссиясынын жарыяланган

19-график. Мамлекеттик казына облигацияларын жайгаштыруу жана талаптын динамикасы

көлөмү 2012-жылдын ушул көрсөткүчүнө салыштырмалуу 29,4 пайызга төмөндөп, 1,9 млрд. сомду түзгөн. 2012-жылдын ушул көрсөткүчүнө салыштырмалуу талаптын (-0,8 пайызга) төмөндөөсүнөн улам, сатуулардын көлөмү 31,9 пайызга төмөндөгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде 2 жылдык МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү 2012-жылдык ушул мезгилине салыштырмалуу 0,1 пайыздык пунктка төмөндөп, 14,8 пайызды түзгөн.

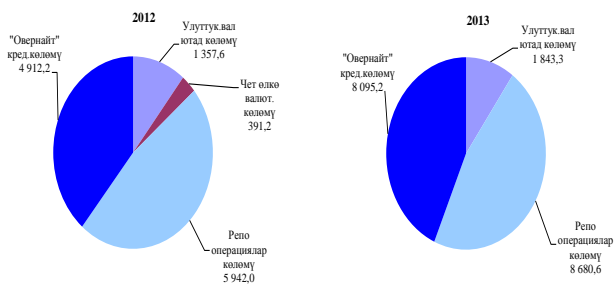
20-график. Улуттук банктын ноталарын жайгаштыруу жана талаптын динамикасы

Улуттук банктын ноталары

2013-жылдын акырына карата жүргүртүүдөгү ноталардын көлөмү бир жылдын ичинде 2,2 эсе көбөйүп, 6,6 млрд. сом өлчөмүндө түптөлгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банктын ноталарынын эмиссиясынын жалпы көлөмү 2012-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 62,2 пайызга көбөйүп, 50,6 млн. сомду түзгөн. 2013-жылдын январь-сентябрь айларында талаптын көлөмү сыяктуу (+30,8 пайызга) эле сатуулардын көлөмү да (+52,9 пайызга) көбөйгөн. Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү 2012-жылдын ушул мезгилиндеги 6,3 пайызга салыштырмалуу каршы 2013-жылы 3,5 пайызды түзгөн.

21-график. Банктар аралык кредит ресурстарынын рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү

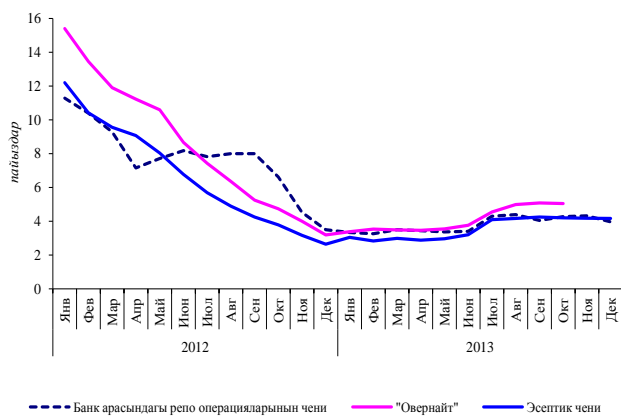
Банктар аралык кредит ресурстарынын рыногу

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктар аралык кредиттик рынокто операциялар жүргүзүлүп турган. Сом түрүндөгү насыялардын орточо көлөмү улуттук валютадагы кадимки кредиттик бүтүмдөрдүн 35,8 пайызга көбөйүүсү менен 18,6 млрд. сомду түзгөн, ал 7,2 пайыздык чен менен жалпы көлөмү 1,8 млрд. сомду түзгөн. Репу бүтүмдөрү 46,1 пайызга көбөйүү менен 8,7 млрд. сом суммасына жүргүзүлгөн. Аталган кредиттер боюнча орточо алынган чен 3,8 пайызды түзгөн.

Улуттук банктын ноталарынын эмиссияларынын көлөмүнүн көбөйүүсү алардын кирешелүүлүгүнүн жогорулашына

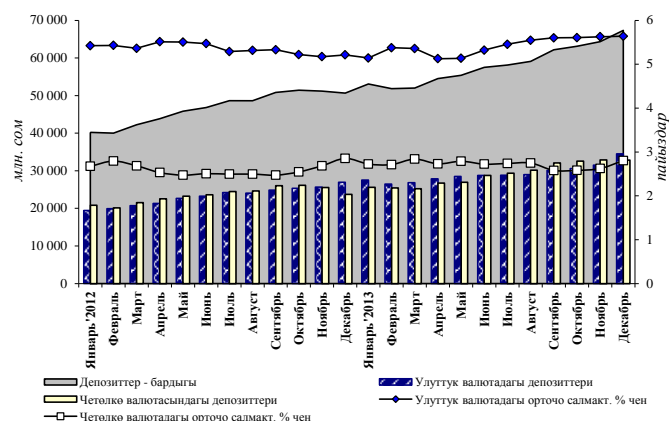
алып келген. Натыйжада, Улуттук банктын 28 күндүк ноталарынын кирешелүүлүгүнө байланыштырылган эсептик чендин деңгээли өскөн, бул жалпысынан, жүргүзүлгөн акча-кредит саясатынын багытына таасирин тийгизген.

22-график. Улуттук банк чендери жана банктар аралык репосу операциялар

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына эсептик чен 4,2 пайызды (жыл башынан бери +1,6 пайыздык пунктту) түзгөн. "Овернайт" кредиттери боюнча чен, 2012-жылдын январь-декабрь айларынын ушундай эле көрсөткүчтөрүнө салыштырмалуу, натыйжада 4,4 пунктка төмөндөгөн, орточо алганда мезгил ичинде 4,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Аталган кредиттердин көлөмү жыл ичинде 8,1 млрд. сомго чейин (+64,8 пайызга) өскөн.

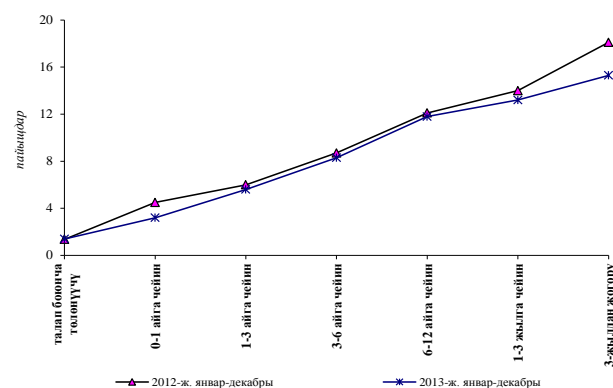
23-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

Депозиттер рыногу

Депозиттердин көлөмү жогорулоо динамикасын көрсөткөн. 2013-жылдын декабрынын акырына карата коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү жыл башынан бери 32,9 пайызга көбөйүп, 67,3 млрд. сомду түзгөн. Бул көбөйүү депозиттердин чет өлкө валютасы сыяктуу (38,5 пайызга, 32,9 млрд. сомго чейинки эквивалентте) эле, улуттук валютада (28,1 пайызга, 34,5 млрд. сомго чейин) өсүшү менен камсыздалган.

24-график. Мөөнөттөрүнүн категориясы боюнча улуттук валютасындагы жаңы депозиттердин чендери

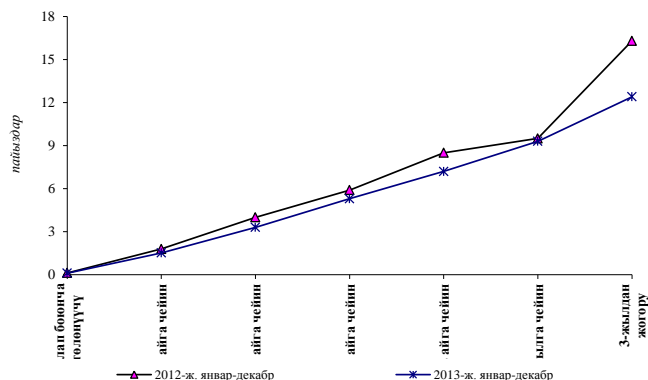

Депозиттик базанын түзүмүндө калктын салымдарынын үлүшү жыл башынан бери 41,1 пайыздан 42,1 пайызга чейин жогорулаган.

Жалпы депозиттик базанын дюрациясынын көрсөткүчү жыл башынан бери 4,5 ай деңгээлинде түптөлгөн, мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 13,0 айдан 11,4 айга чейин төмөндөгөн.

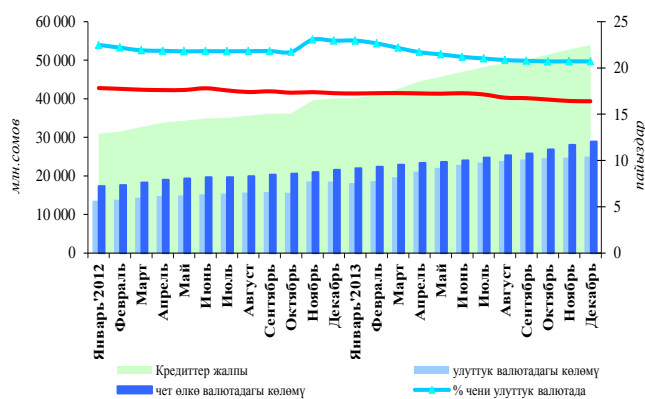
Улуттук валютада кайра кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен 2013-жылдын январь-декабрь айларында 2012-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу өзгөрүлбөй, 2,3 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы салымдар да 0,8 пайызды түзүү менен өзгөрүлгөн эмес. Кайра кабыл алынган улуттук валютадагы талап боюнча төлөнүүчү депозиттер орточо алынган пайыздык чен 2012-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу өзгөрүлбөстөн

25-график. Мөөнөттөрүнүн категориясы боюнча чет өлкө валютасындагы жаңы депозиттердин чендери

1,4 пайызды түзгөн, мөөнөттүү депозиттер боюнча – 0,3 пайыздык пунктка 9,8 пайызга чейин төмөндөгөн. Кайра кабыл алынган депозиттер боюнча чет өлкө валютасындагы талап боюнча төлөнүүчү чен 2012-жылдын ушул мезгилге салыштырмалуу өзгөрүлбөй, 0,1 пайызды түзгөн, мөөнөттүү депозиттер боюнча чен – 5,8 пайызга чейин (-0,8 пайыздык пунктка) төмөндөгөн.

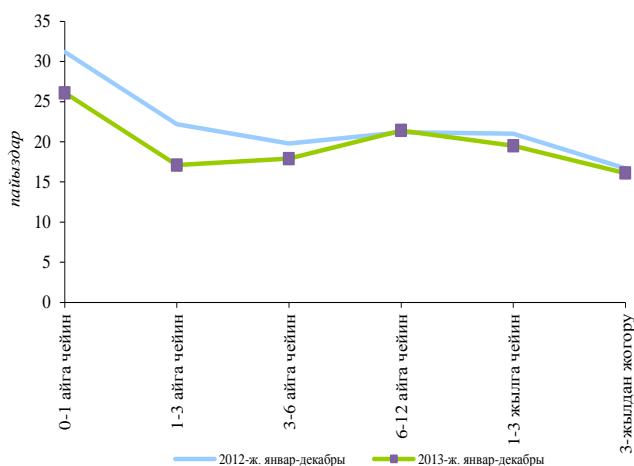
26-график. Мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредиттик карызынын динамикасы

Кредит рыногу

2013-жылы коммерциялык банктар тарабынан кредиттөө чет өлкө валютасындагы кредиттер сыяктуу эле улуттук валютадагы кредиттердин эсебинен берүү да тездетилген арымда өскөн. Кредит ресурстарынын булактарынын бири болуп “Айыл-чарбаны каржылоо” долбоору эсептелет. 2013-жылдын декабрь айынын акырында коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү жыл башынан бери 34,5 пайызга жогорулап, 54,0 млрд. сомду түзгөн. Анын ичинен улуттук валютадагы кредиттер 34,9 пайызга көбөйүп, 25,0 млрд. сомду, ал эми чет өлкө валютасында сомдук эквивалентте 28,9 млрд. сомду (+34,2 пайыз) түзгөн.

27-график. Мөөнөттөрүнүн категориясы боюнча жаңы кредиттердин чендери

Банктардын кредит портфелинин мөөнөтү боюнча түзүмүндө кыска мөөнөттүү (бир жылдан аз) кредиттердин үлүшүнүн азайышы белгиленген. Мындай кредиттердин салыштырма салмагы жыл башынан бери 22,8 пайыздан 17,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшү, тескерисинче 79,8 пайызга чейин (+5,8 пайыздык пунктка) жогорулаган.

Дюрациянын көрсөткүчү жыл башынан бери 27,6 айдан 29,6 айга чейин жогорулаган.

2013-жылдын январь-декабрь айлары үчүн улуттук валютада кайра берилген кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен 1,7 пайыздык пунктка төмөндөп, 21,3 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасында 17,7 пайызга 1,4 пайыздык пунктка чейин төмөндөгөн.

Мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчи рыногу

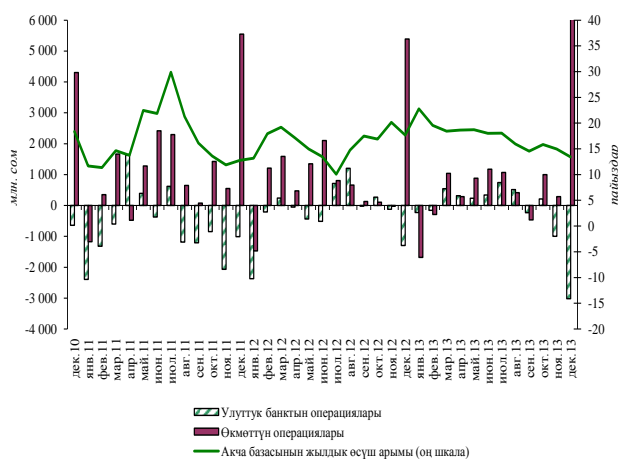
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчи рыногунда сатып алуу-сатуу боюнча МКВ боюнча төрт жана МКО боюнча – бир бүтүм жүргүзүлгөн.

МКВ менен операциялар 8,7 пайызда орточо алынган чен боюнча 48,1 млн. сом суммасында жүргүзүлгөн.

МКО банктар аралык экинчи рынокто 14,6 пайыздык чен боюнча 98,8 млн. сом суммасына сатылган.

Монетардык көрсөткүчтөрдүн динамикасы

28-график. Акча базасынын өзгөрүүсүндөгү Улуттук банк менен Өкмөттүн операцияларынын салымы

Акча базасы

Акча базасы 2013-жылдын жыйынтыктары боюнча 13,4 пайызга же 8,6 млрд. сомго өсүп, 2014-жылдын 1-январына карата 73,1 млрд. сомду түзгөн (2012-жылы 17,7 пайызга өсүү байкалган). Акча базасынын өсүшүнө аны 10,4 млрд сомго көбөйткөн Өкмөттүн операциялары таасирин тийгизген, Улуттук банктын операциялары акча базасын 1,8 млрд. сомго кыскарткан.

Ачык рыноктогу операциялардын эсебинен 7,2 млрд. сом арытылган. Мындан тышкары, Улуттук банк жыл ичинде ички рыноктон 1,2 млрд. сомго алтын сатып алган. Ликвиддүүлүктү рефинансылоо жана колдоо үчүн кредиттик аукциондордун алкагында берилген каражаттар 900,9 млн. сомду түзгөн.

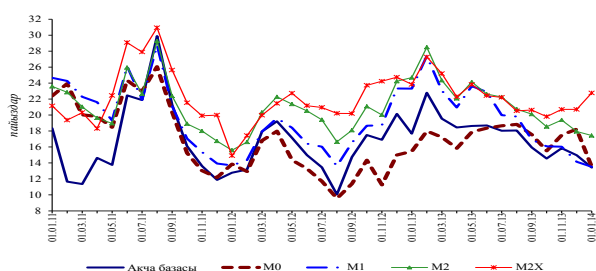
Акча базасынын түзүмүндө жүгүртүүдөгү нак акчалардын үлүшү 2013-жыл үчүн 91,5 пайызды, Улуттук банктагы коммерциялык банктардын корреспонденттик эсептериндеги каражаттардын үлүшү – 8,5 пайызды түзгөн.

Акча агрегаттары

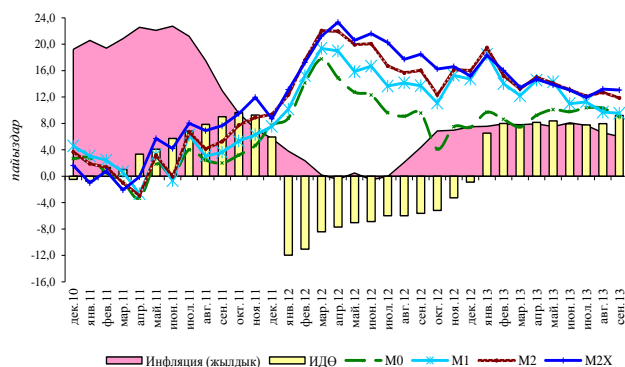
Жылдык мааниде акча агрегаттарынын өсүшүнүн номиналдык арымдары 2013-жылдын акырына 13,5 пайыздан тартып 22,8 пайызга чейинки диапазондо, 2012-жылдын жыйынтыктары боюнча – 15,5 пайыздан 24,7 пайызга чейин болгон, бул акча агрегаттарынын реалдуу жылдык өсүү арымдарынын басаңдашына да таасирин тийгизген.

Акча агрегаттарынын арасында эң эле

29-график. Акча агрегаттарынын өсүшүнүн номиналдык арымы (жылдык мааниде)

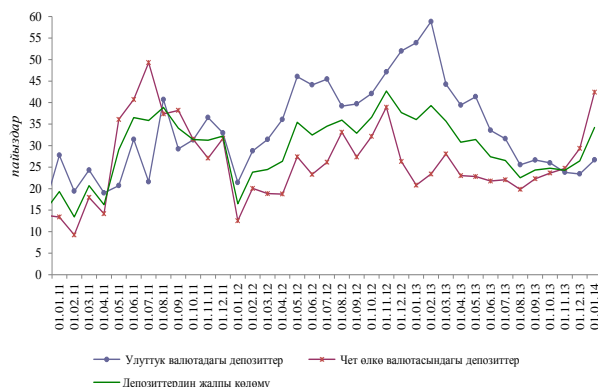
30-график. Акча агрегаттарынын жана ИДӨнүн өсүшүнүн реалдуу арымдары, инфляция

5-таблица. Акча-кредит көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

	2012-ж.		2013-ж.	
	млн. сом	2012-ж./ 2011-ж.	млн. сом	2013-ж./ 2012-ж.
Акча базасы	64 488,8	17,7	73 139,4	13,4
Жүгүртүүдөгү акчалар	58 252,2	16,8	66 954,2	14,9
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	54 521,2	15,5	61 907,2	13,5
Кууш акчалар (M1)	70 220,7	23,3	79 707,6	13,5
Акча массасы (M2)	77 460,6	24,7	90 962,7	17,4
Акча массасы (M2X)	98 482,9	23,8	120 903,4	22,8
M2X түзүмүнө кирген депозиттер	43 961,7	36,1	58 996,2	34,2
Экономикага кредит	42 036,5	26,2	57 191,1	36,1

31-график. M2X киргизилүүчү депозиттердин динамикасы (жыл боюнча берилгенде)

тез арым менен M2X, негизинен чет өлкө валютасында депозиттик базанын өсүшүнүн эсебинен көбөйгөн.

Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы 2013-жылы жыл башынан тартып 22,8 пайызга (2012-жылы – 23,8 пайызга) көбөйүп, 120,9 млрд. сомду түзгөн.

M2X өсүшүнө негизги салымды 34,2 пайызга (2012-жылы – 31,6 пайызга) көбөйгөн депозиттердин¹ көлөмү таасир тийгизген, анын ичинде чет өлкө валютасындагы депозиттердин өсүшү 42,4 пайызды, улуттук валютадагы депозиттердин өсүшү – 26,7 пайызды (2012-жылы тиешелүүлүгүнө жараша 20,8 пайызды жана 53,9 пайызды) түзгөн. Алмашуу курсундагы өзгөрүүлөрдү эсепке албаганда депозиттердин жалпы көлөмү 31,7 пайызга өскөн. Жалпысынан, депозиттик базанын өнүгүү динамикасы банктык системага ишенимдин сакталгандыгын ырастайт.

Секторлор боюнча караганда M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын компоненттеринин арасында финансылык эмес корпорациялардын депозиттери² отчеттук мезгил ичинде 40,7 пайызга (2012-жылы – 35,7 пайызга) көбөйүп, тез арым менен өскөн.

Башка резидент секторлордун³ жана башка финансылык корпорациялардын⁴ депозиттери байкоого алынган мезгил ичинде тиешелүүлүгүнө жараша 29,3 жана 38,1 пайызга (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча – тиешелүүлүгүнө жараша 35,7 жана 42,9 пайызга) өскөн.

Банк системасынын таза чет өлкө активдеринин көбөйүүсү менен бирге, отчеттук мезгил ичинде коммерциялык банктардын кредиттик ишин кеңейтүү да M2X кеңири мааниде колдонулуучу массасынын өсүшүнө салым кошту.

2013-жылдын жыйынтыктары боюнча

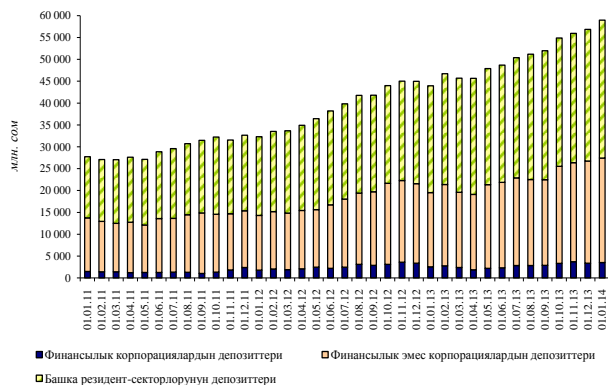
¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эсепке албаганда.

² Финансылык эмес корпорациялар: товарларды өндүрүү, сатуу, финансылык эмес кызматтарды жүргүзгөн жана экономиканын финансылык секторуна кирбеген корпорациялар.

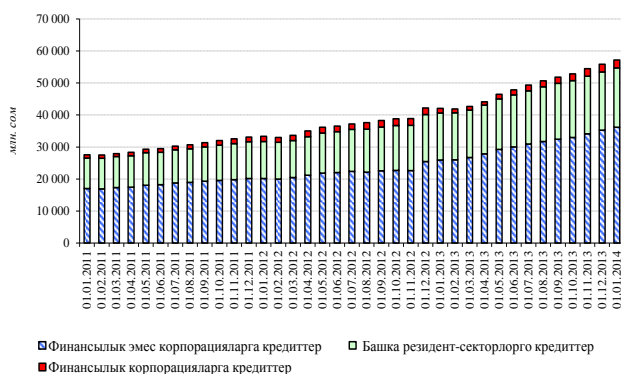
³ Башка резидент секторлор: аларды тейлеген бардык үй-чарбалары жана коммерциялык эмес уюмдар камтылат.

⁴ Башка финансылык корпорациялар: M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын улуттук аныктамасына кирген, милдеттенмелерди эмиссиялабаган институционалдык бирдиктер (аларга банктык эмес финансылык кредит мекемелери, камсыздандыруу компаниялары, пенсиялык фонддор, башка финансылык компаниялар).

32-график. М2Х киргизилүүчү секторлор боюнча депозиттердин динамикасы

33 график. Экономикага кредиттердин секторлор боюнча динамикасы

экономикага кредиттер 36,1 пайызга өскөн, мында улуттук валютада кредиттөө 38,4 пайызга, ал эми чет өлкө валютасында – 33,9 пайызга (2012-жылы - тиешелүүлүгүнө жараша 27,9 жана 24,6 пайызга) көбөйгөн. Алмашуу курсунун¹ таасирин эске албаганда экономикага кредит 33,4 пайызга көбөйгөн.

Секторлор боюнча караганда, эң эле тез өсүштү башка финансылык корпорацияларга берилген кредиттер көрсөттү, алардын көбөйүүсү 2013-жылдын башынан тартып 76,5 пайызды түзгөн. Финансылык эмес корпорацияларга кредиттердин өсүшү 39,4 пайызды, башка резидент секторлорго кредиттер – 26,3 пайызды (2012-жылдын жыйынтыгы боюнча - тиешелүүлүгүнө жараша 28,6 жана 27,2 пайызды) түзгөн.

ИДӨнүн өсүш арымдары менен салыштырмалуу акча массасынын кыйла тез өсүү арымдарынын натыйжасынан улам, М2Х акча топтому боюнча эсептелинген экономиканы монетизациялоо коэффициенти 2013-жылы жыл башындагы 29,0 пайыздан 30,8 пайызга чейин өскөн. Ошону менен бирге, ошол эле М2Х акча топтому боюнча эсептелинген жүгүртүү ылдамдыгы 2013-жылы жылдын башындагы 3,4 пайыздан тартып 3,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

Финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөгөн, кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акчанын мультипликатору, 2012-жылдын акырына карата 1,527 тартып, М2Х кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча массасынын көлөмүндөгү депозиттердин өсүү себебинен улам, 2013-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,653 чейин көбөйгөн.

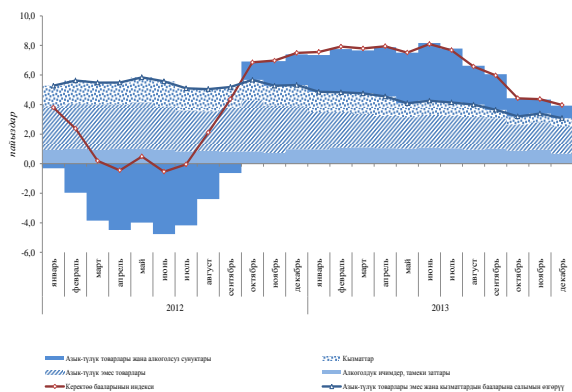
Инфляция динамикасы

Керектөө бааларынын индекси

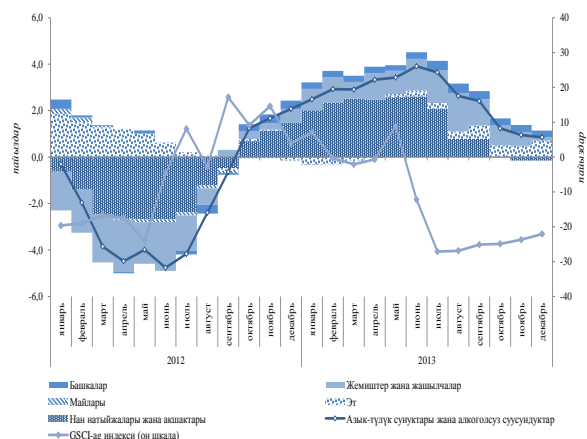
Улуттук статистикалык комитеттин маалыматтары боюнча 2013-жылдын (2013-жылдын декабры 2012-жылдын декабрына карата) жыйынтыгы боюнча инфляциянын көрсөткүчү 4,0 пайызды түзгөн, инфляциянын

¹ Туруктуу (программалык) алмашуу курсу: 47,0992 сом/АКШ доллары

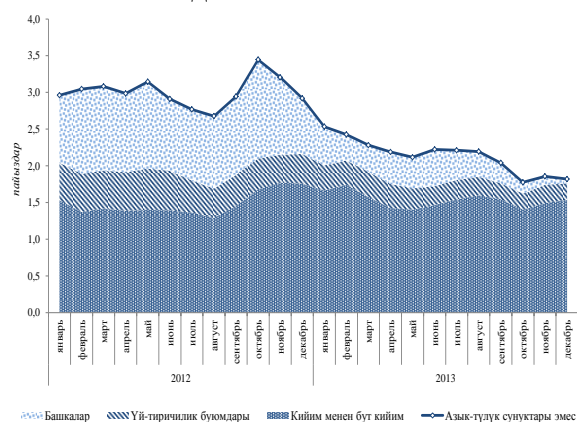
34-график. Жылдык КБИнин түзүлүшүнүн динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата)

35-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

36-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

орточо жылдык мааниси 6,6 пайыздын деңгээлинде болгон.

2013-жылы баалардын жалпы деңгээлинин динамикасы негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнөн улам түптөлгөн (дан өсүмдүктөрү, май берүүчү өсүмдүктөр, шекер). Тышкы сооданын ыңгайлуу шарттары, Кыргызстандагы жана ага өнөктөш соода мамлекеттериндеги негизги айыл-чарба өсүмдүктөрүнүн жакшы түшүмдүүлүгү, эмгек акылардын бир калыпта өсүшү да өлкөдөгү инфляциянын деңгээлине оң таасирлерин көрсөткөн. Ошентип, жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция Улуттук банк билдирген бир маанилүү маанинин чегинде түзүлгөн.

2013-жылы азык-түлүккө болгон баалардын өсүш арымы кыйла жай болгондугу байкалган. Жылдын жыйынтыгы боюнча азык-түлүк товарлары 1,8 пайызга кымбаттаган. Азык-түлүк товарларынын ичинен кыйла көбүрөөк салыштырма салмакка ээ болгон нан азыктары менен акшактарга баа, жылдын жыйынтыгы боюнча 0,8 пайызга, анын ичинде биринчи сорттогу буудай уну 3,4 пайызга төмөндөгөн. Дан өсүмдүктөрүнүн аймак ичиндеги түшүмдүүлүгү жана Казакстандагы экспорттук дан өсүмдүктөрүнүн бааларынын кезеги менен 34,6 пайызга төмөндөшү нан азыктарына болгон баалардын динамикасына негизги таасир тийгизди.

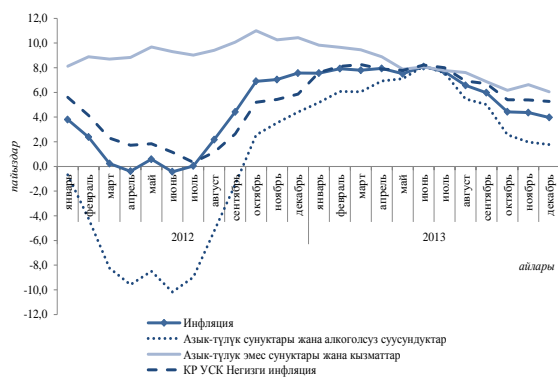
Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде мөмө-жемиш, жашылча продукциясына болгон баалардын ар тараптуу динамикасы байкалган, анын ичинде жемиштер 25,2 пайызга кымбаттаган, ал эми жашылчалар 6,7 пайызга төмөндөгөн. Бүтүндөй алганда, мөмө-жемиш, жашылча продукциясына болгон баалардын индексинин өсүшү 2,0 пайызды түзгөн.

Май берүүчү өсүмдүктөрдүн түшүмдүүлүгүнүн Россия менен Украинада жогору болушу, алар аталган продукцияны Кыргызстанга алып келүүчү негизги импорттоочулардан болгондуктан, өсүмдүк майларына болгон ички баалардын төмөндөшүнө өбөлгө түзгөн. «Өсүмдүк майлары жана майлар» товардык топ жылдык мааниде 2,2 пайызга төмөндөгөн.

Сүт азыктарына болгон баалар индекси жылдык мааниде 6,6 пайызга жогорулаган.

Азык-түлүктөн башка товарларга болгон баалардын индекси отчет жылында олуттуу басаңдаганын көрсөткөн. Декабрь айындагы өсүү индекси жылдык мааниде, жылдын башындагы 8,8 пайызга караганда 6,3 пайызды

37-график. Керектөө бааларынын индексинин динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата)

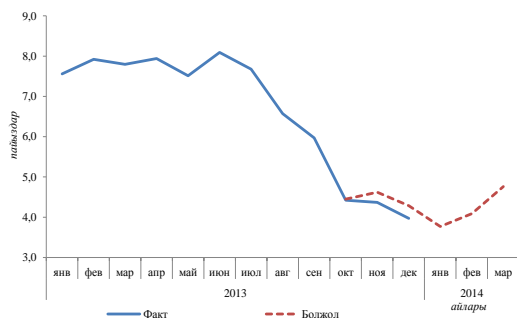
түзгөн. Азык-түлүктөн башка товарларга болгон баалар индексинин мааниси жылдын жыйынтыгы боюнча 2007-жылдан тартып эң төмөнкү чекте болгон. Баалардын 13,6 пайызга жогорулаганы “кийим жана бут кийим” тобунда жүргөн. Күндөлүк турмуштагы буюмдардын жана тиричилик техникасынын баасы 6,2 пайызга өскөн. Күйүүчү-майлоочу материалдардын наркы жылдык мааниде 0,1 пайызга жогорулаган, анын ичинде бензинге болгон баа өзгөрүлгөн эмес, ал эми дизель отунга болгон баа 1,0 пайызга өскөн.

Акы төлөнүүчү кызматтардын баасы жылдык мааниде 4,3 пайызга жогорулаган (2012-жылы – 9,8 пайыз). Аталган топтогу кымбаттоолор, негизинен тойканалар менен мейманканалардын кызматтарынын 3,9 пайызга, билим берүү (+6,1 пайызга) жана транспорт кызматтарынын (+2,1 пайызга) жогорулаганынын эсебинен болгон. Саламаттыкты сактоо кызматтары 10,6 пайызга кымбаттаган.

2013-жылы Улуттук банк жүргүзгөн акча саясатына көбүрөөк көз каранды болгон Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитетинде базалык инфляциянын жылдык маанисинин өсүш арымы басандаганы байкалган: 2013-жылдын январь айындагы 7,6 пайыздан декабрь айында 5,3 пайызга чейин.

Болжолдоолорду фактылар менен салыштыруу

38-график. КБИнин болжолдуу жана иш жүзүндөгү мааниси (өткөн жылдын тиешелүү айына карата)

Инфляциянын иш жүзүндөгү деңгээли 2013-жылдын 4-чейрегинде (2,3 пайыз) аталган мезгилге карата (2,5 пайыз) консенсус-болжолдоодон төмөн болгон. Инфляциянын иш жүзүндөгү маанисинин болжолдуу маанисинен четтөөгү, айыл-чарба өсүмдүктөрүн өндүрүүчү өлкөлөрдөгү бай түшүм алуунун артында азык-түлүк товарларына баалардын төмөндөөсү менен күтүлүүчү мааниге караганда кыйла мааниге ээ болгондугу менен шартталган.

Орто мөөнөттүк болжол

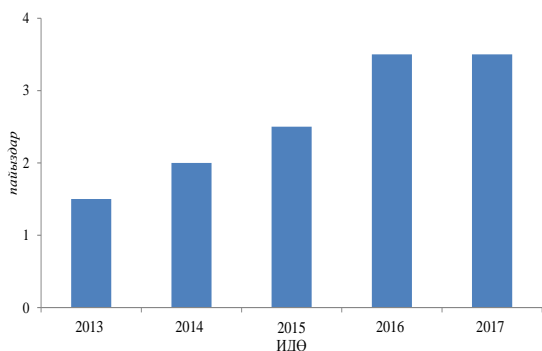
Тышкы чөйрө жөнүндө жоромолдор

Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

2014-жылы дүйнөлүк экономиканын калыбына келүүсүн эл аралык уюмдар болжошууда.

39-график. Россия ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата, %)

Булагы: ЭВФ

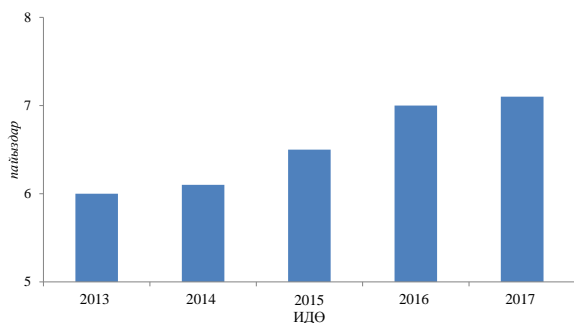
Россия

2013-жылдагы экономиканын басаңдашын эске алуу менен ЭВФ баяндамасына ылайык, 2014-жылга карата болжолдоолор 3,0 пайыздан 2,0 пайызга чейин, 2015-жылга карата 3,5 пайыздан 2,5 пайызга төмөндөтүү жаатында түзөтүлгөн. Экономиканын өсүшүн токтотуучу фактор болуп инвестициялык активдүүлүктүн начардыгы эсептелет. Өнүккөн өлкөлөрдүн экономикасынын болжолдуу калыбына келиши, Россия кирген, өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн капиталдын агып чыгышын, анын ичинде инвестициялардын төмөндөшүн күчөтүшү мүмкүн, ал Россиянын экономикасынын өнүгүүсүн токтотот.

Россия рубли жөнүндө сөз кыла турган болсок, анын өзгөрүшүндөгү негизги ролду капиталдын агып чыгышы ойнойт, анын күч алышы ФРСтин “сандык жеңилдетүү” программасын жыйынтыруу жана өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн өнүккөн өлкөлөргө жалпысынан капиталдын агып чыгышын шарттаган АКШдагы пайыздык чендердин өсүшүнүн күтүлүүчү кыскартуулар менен коштойт.

40-график. Казакстан ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата, %)

Булагы: ЭВФ

Казакстан

Казакстан экономикасынын 2014-2018-жылдарда реалдуу өсүшү 6,0-7,1 пайыз деңгээлинде болжолдонууда. Чийки затка сырткы талаптын акырындык менен калыбына келүүсүнүн шартында, экономиканын өсүшү орто мөөнөткө каралган мезгил аралыгында, индустриялык-инновациялык жана инфраструктуралык долбоорлорго инвестициялардын көлөмүн, биринчи Кашаган кен чыккан жердеги мунайды кайра иштетүүнү жана калктын керектөөсүн жогорулатууну өстүрүүнүн эсебинен камсыздалат.

Кыска мөөнөткө жана орто мөөнөткө каралган мезгил аралыгында экономиканын келечекте өнүгүүсү макроэкономикалык

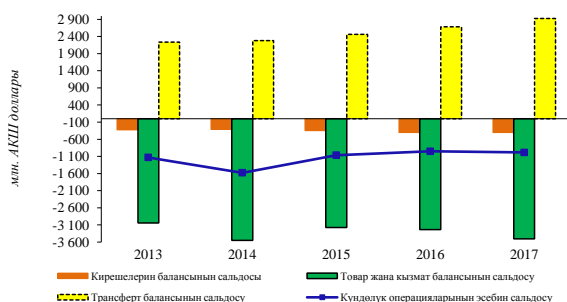
жагдайдын туруктуулугун сактоого көз каранды, ал өз кезегинде белгиленген эрежелердин жана финансы секторунун туруктуу өнүгүшүнүн негизинде мунайдан түшкөн кирешелерди сарптоо саясатына жараша болот.

Соода чөйрөсүндө мүмкүн болуучу начарлоолор, кызмат көрсөтүү секторуна анча маанилүү эмес таасир бериши жана учурдагы эсеп менен мамлекеттик бюджеттин теңдемин кош профицитке алып келиши мүмкүн.

Жылдык инфляциянын деңгээли 2014-2018-жылдарда 6,0-8,0 пайыз чегинде болот.

2014-2017-жылдарга төлөм теңдемин болжолдоо¹

41-график. Күндөлүк операциялардын эсеби

Күндөлүк операциялардын эсебинин 2014-жылдагы тартыштыгы ИДӨгө карата 19,8 пайыз деңгээлинде болжолдонууда, ал 2013-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 4,0 пайыздык пунктка жогору.

Күндөлүк эсепке негизги басымды соода теңдеминин абалынын начарлашы көрсөтөт: соода теңдеминин тартыштыгы 3 457,9 млн. АКШ долларына жетүү менен 11,2 пайызга жогорулайт. Буга экспорттук тармактарда, биринчи кезекте айыл чарбасында өсүш арымдын басаңдашына байланыштуу 7,0 пайыз деңгээлинде экспорттун күтүлүүчү кыскарышы жана Кумтөрдү эсепке албагандагы өнөр жай өндүрүшүнүн өсүшүнүн басаңдашы, ошондой эле алтынга болгон дүйнөлүк баанын төмөндөшү оңтойлуу шарт түзөт. Алтынды эсепке албаганда, экспорт 11,6 пайызга төмөндөйт. Өлкөнүн Бажы союзуна кирүүсү менен байланышкан айрым импорттолуучу товарларды ташуулардын (кайра сатуу максатында), балким өсүшү импорттун көлөмүнө жогорулатуучу таасир берет. Мунай заттарын кайра иштетүү заводун ишке киргизүү менен байланышкан, өлкөнүн энергия продукцияларын импорттоого көз карандылыгынын төмөндөшүн эске алуу менен импорттун өсүшүнүн динамикасы 2014-жылы 3,0 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Ушуга катар эле, күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн оң өсүш арымы сакталат (2,0 пайыз деңгээлинде). Мигранттар барган өлкөнүн мыйзамдарынын катуулатышына акча которуулардын динамикасын төмөндөтүүчү

¹ Болжолдоо маалыматтарын даярдоодо Кыргыз Республикасынын 2015-жылдан тартып Бажы союзуна кирүү фактору эске алынган.

таасир берет, акча которуулардын өсүш арымы болжолдонуп жаткан жылы 5,3 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Мурун калыптанып калгандай, күндөлүк эсептин тартыштыгын каржылоо финансылык эсеп боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн эсебинен, биринчи кезекте түздөн-түз чет өлкө инвестицияларынын (446,8 млн. АКШ доллар) жана тышкы карыздардын (438,7 млн. АКШ доллар) эсебинен ишке ашырылат.

Жыйынтыгында, төлөм теңдеминин жалпы сальдосу терс 54,4 млн. АКШ доллары деңгээлинде түптөлөт. Улуттук банктын камдык активдерин жабуу деңгээли коопсуз деңгээлде калат (импорттун 3,5 айы).

2015-жылы күндөлүк эсептин абалынын жакшыруусу болжолдонууда (күндөлүк операциялардын эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 12,2 пайызга чейин төмөндөйт), ага импорттук келип түшүүлөрдүн кыскарышынын эсебинен (бажы алымдарынын өсүшүнө байланыштуу) соода тартыштыгынын төмөндөшү, ошондой эле акча которуулардын өсүшүнүн (Россия Федерациясы менен Казакстанда эмгек мигранттарынын эмгектенүү шарттарын жакшыртууга байланыштуу) эсебинен трансферттердин өсүш арымынын жогорулашы шарт түзөт.

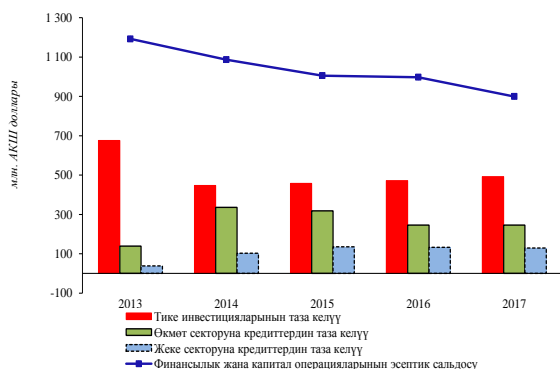
Капитал менен операциялар эсеби жана финансылык эсеп боюнча капиталдын агылып кирүүсү 2014-жылдын деңгээлинде сакталат, анын жыйынтыгында төлөм теңдеминин жалпы сальдосу оң (27,1 млн. АКШ доллары) көрсөткүчтө түптөлөт.

2016 – 2017-жылдары экспорттук келип түшүүлөрдүн өсүшүнө салыштырмалуу импорттук ташуулардын кыйла динамикалык өсүшү менен шартталган өлкөнүн соода теңдеминин абалынын начарлашы болжолдонууда. Мында, жылына 9,0 пайыз деңгээлинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн өсүшү күндөлүк эсептин абалын 2017-жылдын ИДӨсүнө карата 8,8 пайызга чейин жакшыруусун камсыздайт.

Күндөлүк эсептин тартыштыгын каржылоо кредиттердин таза агылып кирүү эсебинен орточо деңгээлде 377,0 млн. АКШ доллары жана 482,0 млн. АКШ доллары деңгээлинде түздөн-түз чет өлкө инвестицияларынын эсебинен ишке ашырылат.

Жалпысынан, 2016 – 2017-жылдарга карата төлөм теңдеми алгылыктуу чекте

42 график. Төлөм теңдемин каржылоо

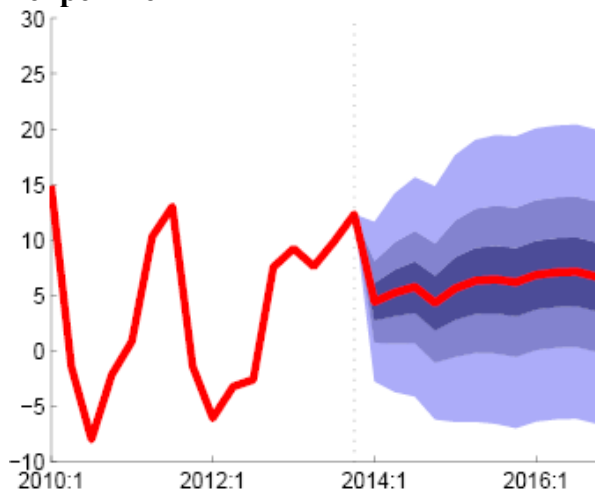
болжолдонууда (орточо алганда 38,7 млн. АКШ доллары), ошол эле учурда товарлардын менен кызматтардын импортунун көлөмүн жабуу үчүн камдык активдердин жетиштүү критерийи коопсуз деңгээлде болжолдонууда (орточо алганда импорттун 3,4 айлык көлөмүндө).

Кыргыз Республикасынын 2013 – 2015-жылдары иштелип чыккан төлөм тендемнин болжолдоолорунда белгисиз жагдайлар жана тобокелдиктер сакталууда:

- «Кумтөр» кенин иштетүү боюнча үзгүлтүксүз иштер;
- алтынга жана мунайга болгон дүйнөлүк баалардын өзгөрмөлүүлүгү;
- пландалган чет өлкө кредиттеринин көлөмүнүн мамлекеттик секторго келбей калуусу;
- Кара-Балта шаарындагы мунайды кайра иштетүү заводунун үзгүлтүксүз иштөөсү жана анын өндүрүү кубаттуулугун жогорулатуу;
- Негизги соода өнөктөштөрүнөн болгон өлкөлөр менен соода жүргүзүү шарттарынын өзгөрүүсү.

Орто мөөнөттүк болжол

43-график. ИДӨнүн болжолу, %, чейр./мурунку жылдын тиешелүү чейрегине

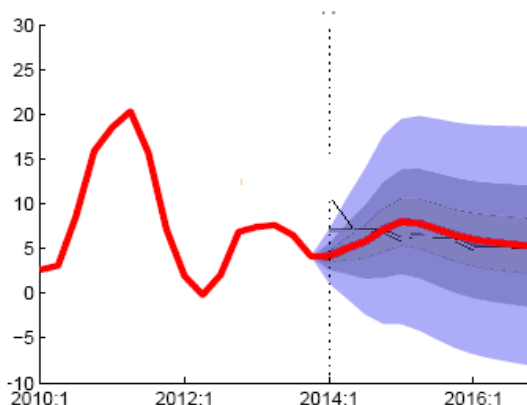
Экономиканын реалдуу секторунун өнүгүүсү

Тышкы талаптын байкалган начарлашынан улам, Кыргызстандын экономикасы орто мөөнөттөгү келечекте экономиканын өсүшүндө төмөндөө басымына болот. Мындай динамиканын негизинде экспортко чыгуучу товарлардын көлөмү кыскаруу жана Россия менен Казакстандын экономикасынын өсүш арымынын басаңдашынан, ошодой эле бул өлкөлөрдө улуттук валютанын девальвациясынан улам жаралган акча которуулардын төмөндөшү күтүлөт. 2017-жылга чейин республикадагы экономикалык өсүү орточо алганда 4,75 пайызды түзөт. Мында Кумтөр кени алтын казуунун кыйла төмөн болгон көлөмүнүн эсебинен иштетүүчү өнөр жайында анча маанилүү эмес төмөндөөлөр күтүлөт.

Жакынкы аралыкта аймактын экономикасы дуушар боло турган негизги өзгөрүү болуп, өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн капиталдын агып чыгышына байланыштуу алмашуу курстарынын олуттуу нарксызданышы болот. Агып чыгуу, жаңы чендер менен өбөлгө түзүүчү программаларды эртерээк аягына

чыгарууга багытталган Федералдык резервдик системанын жаңы курсу менен шартталган.

44-график. Инфляциянын болжолу, %, чейр./мурунку жылдын тиешелүү чейрегине

Инфляция

2014-жылы орточо алганда инфляциянын деңгээли орто дээнгелде болот, бирок бул жылдын аягында азык-түлүк инфляциясынын жогорулашынын эсебинен инфляциялык процесстердин күчөшү байкалат, ал дүйнөлүк рыноктордо азык-түлүккө болгон баанын тезирээк өсүшү жана кыргыз валютасынын нарксызданышы менен шартталат. Инфляцияны жогорулаткан тенденция 2015-жылы улантат, мында ал 1-чейректин аягына карата максимумуна – 8,2 пайызга жетет. Андан кийинки жылдарда инфляциянын өсүш арымынын төмөндөшү, негизинен, азык-түлүк боюнча импорттоо инфляциясынын өсүш арымы кыйла төмөн болгондугуна жана азык-түлүктөн башка инфляциянын өсүшүнүн басаңдашына байланыштуу байкалат. Болжолдоолорго ылайык, дүйнөлүк рыноктогу ийгиликтүү жагдай мунай заттары жагынан калыптанат. Жакынкы жылдарда мунай заттарына болгон баанын төмөндөшү божомолдонууда, мунун себептеринен болуп аталган фактордун тышкы дүйнө тарабынан азык-түлүктөн башка инфляциянын өсүшүнө кошкон салымы салыштырмалуу алгылыктуу болбойт.

Дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы баалар болжолдонуучу мезгил аралыгынын аягына чейин жогорулайт.

Алтынга болгон баа төмөндөйт, анын жыйынтыгында аталган экспорт боюнча түшкөн экспорттук пайда кыскарат жана тиешелүүлүгүнө жараша өлкөгө валютанын агып келиши кыскарат. Ошол эле учурда валютанын агып келиши көп учурда акча которуулардын динамикасына көз каранды болот.